

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jaana Miekka

PALOTURVALLISUUDEN MERKITYS
IKÄÄNTYNEIDEN KOTONA ASUMI-
SESSA

Sosiaali- ja terveysala

2014

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jaana Miekka
Opinnäytetyön nimi	Paloturvallisuuden merkitys ikääntyneiden kotona asumisessa
Vuosi	2014
Kieli	suomi
Sivumäärä	52 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tietoa mitä kodin paloturvallisuusasioita ikääntyvät pitävät tärkeitä ja edesauttaako paloturvallisuusasioiden lisääminen, että kotona asuttaisiin pidempään. Tutkimuksessa saatua tietoa on vertailtu paloja pelastusviranomaisten ylläpitämiin tilastoihin ja täten on pyritty saamaan käsitys onko ikääntyneiden tärkeinä pitämällä paloturvallisuusasioilla todellista merkitystä.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeella ja aineiston analyysissä käytettiin luokittelua ja kvantifiointia. Tutkimukseen valittiin vapaaehtoistoimijoiden ryhmä Kokemuskertajat joka koostuu yli 65-vuotiaista kotona asuvista vaasalaisista. Kyselyyn osallistuneille järjestettiin toukokuussa 2013 yhden iltapäivän mittainen tilaisuus aiheesta kodin paloturvallisuus. Tutkimukseen vastasi yhdeksän henkilöä.

Tutkimuksesta saadun tiedon perusteella ikääntyneet kokevat kodin paloturvallisuudessa tärkeäksi palovaroittimen, taidot tehdä hätäilmoitus oikein sekä alkusammutustaidot. Näillä asioilla on myös paloviranomaisten tilastojen pohjalta katsottuna merkitystä. Tutkimuksessa kuitenkin heräsi kysymys, että onko ikääntyvillä taitoja ikääntymisen tuomien haasteiden myötä ylläpitää näitä tarvittavia taitoja sekä huolehtia kodin paloturvallisuuteen liittyvistä asioista.

ABSTRACT

Author	Jaana Miekka
Title	The Meaning of Fire Safety for Elderly People Living at Home
Year	2014
Language	Finnish
Pages	54 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this research was to get information about which fire safety issues are considered important by elderly people and if promoting fire safety could promote living longer at home. The results of this study have been compared with the statistics collected by fire and rescue authorities. The aim was to find out if the issues considered important by the elderly people really matter.

The study was both qualitative and quantitative. The research material was gathered with a questionnaire and data analysis was used for classification and quantification. The target group of the study was a volunteer group called Kokemuskertojat, which includes people 65 years of age or older living in Vaasa. One afternoon session was organized for those participating in the study in May 2013 and the topic was fire safety at home. The study was participated by nine people.

The results show that elderly people felt the following things to be important when thinking of fire safety at home; a fire alarm, the skills to make an emergency call correctly and to have the first aid firefighting skills. Also the fire and rescue authorities' statistics show that these things are important. One more thing to consider is to think about if the aging people have the necessary skills and the ability to maintain these skills and fire safety at home at the same time as they deal with the challenges getting old brings them.

Keywords Elderly people, participation, living, safety, fire

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	4
2	IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN PALOTURVALLISUUS SUOMESSA.....	6
	2.1 Väestön ikärakenteen kehitys Suomessa	7
	2.2 Kotona asumisen hyödyt yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta.....	8
	2.3 Ikääntyvä ja paloturvallisuuden haasteet	11
	2.4 Palokuolemat Suomessa.....	13
	2.5 Asumisen paloturvallisuutta edistävät keinot	16
3	ARVOKAS IKÄÄNTYMINEN	19
	3.1 Osallisuus.....	19
	3.2 Elämänhallinta	20
	3.3 Turvallisuus.....	21
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
	4.1 Aineiston keruu.....	23
	4.2 Tutkimusaineiston analyysitavat.....	25
	4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	26
5	TUTKIMUSTULOKSET	27
	5.1 Kodin paloturvallisuustekijät	27
	5.2 Kodin paloturvallisuustekijät vastaajien asumismuodon mukaan	30
	5.2.1 Kerrostalossa asuvat vastaajat.....	30
	5.2.2 Omakotitalossa asuvat vastaajat.....	31
	5.2.3 Miten vastaajan asumismuoto vaikutti kodin paloturvallisuustekijöiden tärkeysjärjestykseen?.....	32
	5.3 Tutkimuksessa tärkeimmiksi koetut kodin paloturvallisuustekijät.....	33
	5.3.1 Palovaroitin	33
	5.3.2 Hätäilmoituksen teko	34
	5.3.3 Alkusammutusvälineet.....	37
	5.4 Vastaajien kokemuksia ns. läheltä piti-tilanteissa.....	38
	5.5 Kodissa askarruttavat paloturvallisuusasiat	40

5.6 Kokivatko vastaajat paloturvallisuuden lisäämisellä olevan merkitystä siihen, että kotona voidaan asua pidempään?.....	42
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
7 POHDINTA.....	46
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1.	Yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä 1940-2010, sekä ennuste vuoteen 20160.	s. 7
Kuvio 2.	Kuolemaan johtaneiden tulipalojen määrä ajalla 2005 – 2013.	s. 15
Kuvio 3.	Kodin paloturvallisuuteen liittyvät tekijät, kaikki vastaajat.	s. 29
Kuvio 4.	Kodin paloturvallisuuteen liittyvät tekijät kerrostalossa asuvilla.	s. 30
Kuvio 5.	Kodin paloturvallisuuteen liittyvät tekijät omakotitalossa asuvilla.	s. 31
Kuvio 6.	Paloturvallisuustekijät asumismuodon mukaan.	s. 32
Kuvio 7.	Palovaroittimen toiminta rakennuspaloissa vuonna 2013.	s. 34
Kuvio 8.	Kuinka toimit tulipalon syttyessä.	s. 35
Kuvio 9.	Ilmoittaja kuolemaan johtaneessa tulipalossa v.2013.	s. 36
Kuvio 10.	Alkusammutusvälineiden vaikutus kaikissa rakennuspaloissa vuonna 2013.	s. 37
Kuvio 11.	Kokija läheltä piti-tilanteissa.	s. 38
Kuvio 12.	Tekijä läheltä piti-tilanteessa.	s. 39
Kuvio 13.	Kodin paloturvallisuus asiat askarruttavat.	s. 41

Kuvio 14. Paloturvallisuudessa askarruttava tekijä. s. 42

Kuvio 15. Onko paloturvallisuudella merkitystä kotona asumisen keston. s. 43

LIITELUETTELO

LIITE 1. Tutkimuslupa

LIITE 2. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Ikääntyneiden paloturvallisuus valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aihe oli ajankohtainen niin henkilökohtaisella kuin yleisellä tasolla. Henkilökohtaisesti aloin pohtimaan ikääntyvien paloturvallisuutta huomatessani, ettei isäni enää erottanut palovaroittimen ääntä. Hänen toimintakykynsä oli myös alentunut sen verran, ettei hän tulipalotilanteessa enää olisi kyennyt poistumaan asunnosta riittävän nopeasti. Koska isäni kuitenkin edelleen halusi asua kotipalvelun turvin kotonaan, päädyimme yhdessä pohtimaan millaisilla keinoilla voisimme lisätä hänen asumisen paloturvallisuutta.

Tällöin kiinnitin huomiota myös uutisointiin, joissa kerrottiin ikääntyneiden palokuolemien lisääntyneen. Samoihin aikoihin käytiin keskustelua yli 65-vuotiaiden määrän nopeasta kasvusta ja miljoonan raja yli 65-vuotiaissa rikottiin kesällä 2012. Arvokeskustelu ikääntyvien palveluista ja niihin liittyvistä kustannuksista on niin ikään käynyt kiivaana viime vuodet. Miten yhteiskunta pystyy vastaamaan väistämättömään haasteeseen, että Suomen väestö ikääntyy ja tästä johtuen vanhustalouden tarve kasvaa. Valtiotasolla on päätetty, että ikääntyvien kotihoitoa lisätään ja laitoshoidon paikkojen vähennetään. Myös kotikaupungissani on muutettu palveluasumisen yksiköitä senioritaloiksi. Syitä tähän on luultavimmin ollut monia mutta myös rakennusten riittämättömällä paloturvallisuudella on ollut merkitystä. Huomasinkin ikääntyvien paloturvallisuuden koskettavan siis koko yhteiskuntaa.

Lähtökohtaisesti ajatuksena oli tuottaa paloturvallisuus video ikääntyville ja heidän omaisilleen yhteistyössä Pelastusopiston insinööriopiskelijan kanssa. Video olisi tuotettu Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen Aktivointi-Tv:lle. Tästä suunnitelmasta kuitenkin luovuttiin mm. rahoitusongelmien ja kuvaustaitojen puuttumiseen vuoksi. Jatkoimmekin opinnäytetyön tekoa omilla tahoillamme ja myös Pelastusopistosta on tulossa työ samasta aiheesta.

Tutkimuksessa tavoitteenani oli selvittää mitä asioita ikääntynyt pitää tärkeinä kodin paloturvallisuudessa. Lisäksi haettiin tietoa onko paloturvallisuudella merkitystä siihen, että he voivat asua kotona pidempään. Halusin työhöni ikäänty-

neen näkökulman ja siksi tutkimukseen pyydettiin kotona asuvia ikäihmisiä - Kokemuskertojia.

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Tutkimukseen osallistuneille tarjottiin mahdollisuus osallistua yhden iltapäivän mittaiseen tilaisuuteen jonka aiheena oli ikääntyvien paloturvallisuus. Tähän tilaisuuteen osallistuneilla oli mahdollisuus tehdä kysymyksiä palo- ja pelastusalan asiantuntijalle. Kyselystä saamiani vastauksia olen verrannut pelastusviranomaisten ylläpitämiin palo- ja pelastustehtävien tilastoihin. Näin olen pyrkinyt saamaan käsityksen siitä kokevatko ikääntyneet paloturvallisuudessa tärkeiksi niitä seikkoja, joilla oikeasti on merkitystä.

Toivon, että opinnäytetyöni synnyttäisi pohdintaa ikääntyvien asumisen paloturvallisuudesta. Koska ikääntyvien määrä kasvaa tulee turvallisuusnäkökulmaan kiinnittää entistä enemmän huomiota, varsinkin kun kotihoitoa lisätään ja laitoshoidon määrää vähennetään. Ikääntyvien asumisen erityistarpeet tulee ajoissa huomioida, ei vasta sitten kun pahin on tapahtunut. Ikääntyneiden tapaturmista palokuolemilla on vain pieni osuus mutta kuolemaan johtaneella tulipalolla on yksittäisen henkilön lisäksi laajat yhteisölliset vaikutukset.

2 IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN PALOTURVALLISUUS SUOMESSA

Väestön ikärakenteessa tulee lähitulevaisuudessa tapahtumaan maailmanlaajuisesti isoja muutoksia. Ikääntyneiden eli yli 60-vuotiaiden osuus kasvaa voimakkaasti sekä Euroopassa, Afrikassa että Aasiassa. Nopeaan väestörakenteenmuutokseen vaikuttavat alhainen syntyvyys ja eliniän pidentyminen. Suomessa väestön ikääntymien on muita Euroopan maita nopeampaa ja tähän on syynä sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat. (Puumalainen 2011, 10, 15.)

Sisäasianministeriön julkaisussa Turvallinen elämä ikääntyneille (2011, 1) todetaan, että ikääntyessä turvallisuus ja turvallisuuden tunteen merkitys korostuvat. Osalla ikääntyneistä haurastuminen sekä elinpiirin kaventuminen ja turvattomuuden tunne saattaa entisestään heikentää heidän hyvinvointiaan. Haurastumisen vuoksi tapaturmien uhriksi joutuneilla ikääntyneillä ovat seuraukset yleensä myös kohtalokkaat.

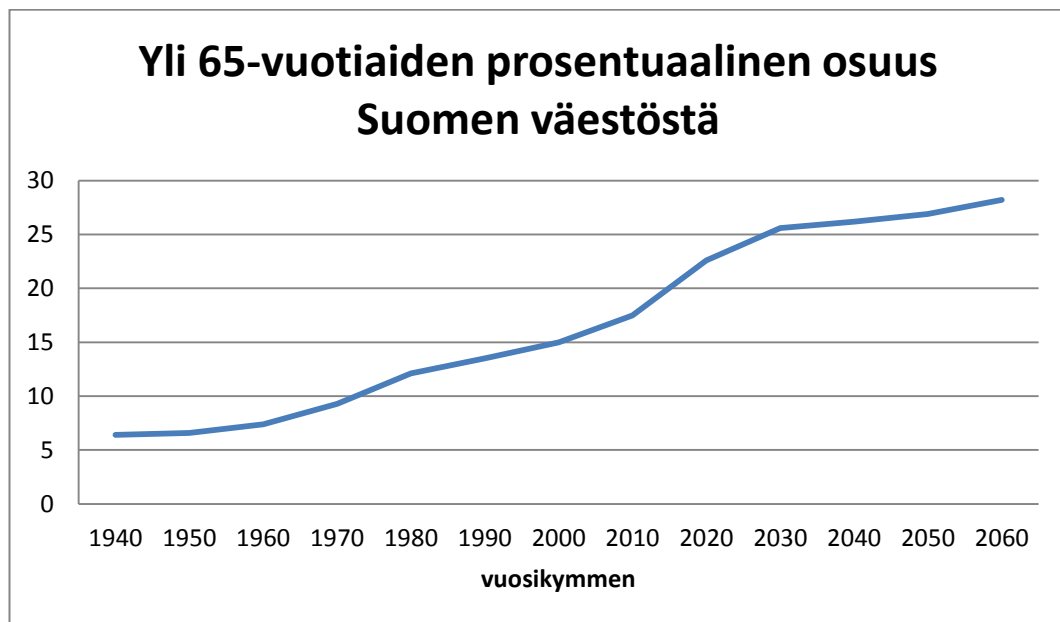
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön on laatinut tavoiteohjelman, Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisystä vuosille 2014–2020. Tähän ohjelmaan on tavoitteeksi kirjattu mm. että vakavia ja kuolemaan johtavia tapaturmia on saatava vähenemään vuoteen 2025 mennessä 25 prosentilla. Sisäasianministeriön sisäisen turvallisuuden ohjelmaan on kirjattu palokuolemien määrän vähentämisestä vuoteen 2015 mennessä. Tässä tavoitteena on saada palokuolemat vähentymään nykyisestä lähes sadasta viiteenkymmeneen. (Kokki 2014 a, 6-7.)

Tyypillisin kuolemaan johtanut tapaturma on kaatuminen tai putoaminen (Kotitapaturmien ehkäisykampanja 2010). Vaikka kuolemaan johtaneet tapaturmaiset tulipalot ovat vain pieni osa kaikista tapaturmista, niiden vaikutukset ovat suuret niin yhteiskunnan kuin yksilönkin kannalta. Vuonna 2013 tulipalojen aiheuttamat taloudelliset menetykset rakennus- ja irtaimistovahinkoina olivat 120 miljoonaa euroa (Pelastustoimen taskutilasto 2013).

2.1 Väestön ikärakenteen kehitys Suomessa

Vuoden 2012 elokuussa uutisoitiin, että Suomessa yli 65-vuotiaiden määrä oli ylittänyt miljoonan rajan (Yle uutiset 2012). Suomen ikärakenne on jo vuosia ollut muuttumassa ikääntyväksi. Ensimmäisen kerran Suomen väestöhistoriassa eläkeläisten määrä ylitti alle 15-vuotiaiden määrän vuonna 2008. Naisten olisi synnyttävä keskimäärin 2,1 lasta, jotta Suomen väestörakenne ei muuttuisi. Syntyvyys on kuitenkin ollut alle ns. uusiutumisrajan jo yli neljäkymmenen vuoden ajan ja tästä johtuen ikärakenteemme on vääristynyt. (Tilastokeskus 2009.)

Kuvio 1 kuvaa miten yli 65-vuotiaiden osuus on Suomen väestössä viime vuosikymmeninä kasvanut ja miten kasvun ennustetaan jatkuvan.

Kuvio 1. Yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä 1940 – 2010, sekä ennuste vuoteen 2060. (Tilastokeskus 2012)

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan yli 65-vuotiaiden määrän ennustetaan nousevan vuoteen 2040 mennessä yli 1,6 miljoonaan. Ennusteen mukaan myös yli 85-vuotiaiden määrän ennustetaan nelinkertaistuvan nykyisestä. Väestöllinen huoltosuhde eli lapsien ja eläkeläisten määrä työikäisiin nähden on lähitulevaisuudessa kasvamassa alentuneen syntyvyyden, pidentyneen eliniän ja siitä johtuvan vanhusväestön kasvun myötä. Vuonna 2008 huoltosuhde oli 50,3 huollettavaa sataa

työikäistä kohden ja huoltosuhteen on ennustettu kasvavan rajusti. Ennusteiden mukaan huoltosuhte on vuonna 2026 jo 70 huollettavaa sataa työikäistä kohden. (Tilastokeskus 2009.)

Puumalainen (2011, 10–17) korostaa, että huoltosuhteen muutokset tulevat vaikuttamaan ikääntyneiden palveluiden ja asumisen tarpeisiin. Ikääntyneiden määrän kasvaessa on myös kiinnitettävä enemmän huomiota heille tarjottaviin julkisiin palveluihin. Tämän vuoksi on huoltosuhteen tarkastelulla merkitystä.

Koska ikääntyneiden määrän arvioidaan ennusteiden mukaan nousevan, on yhteiskunnan löydettävä väestön ikärakenteen muuttuessa ratkaisuja iäkkään väestön tarpeisiin. On kehiteltävä ratkaisuja joilla voidaan tukea ikääntyneiden toimintakykyä sekä omatoimisuutta. Näitä ratkaisuja tarjoaa teknologia sekä asuntojen ja asumisen kehittäminen. (Puumalainen 2011, 17.)

2.2 Kotona asumisen hyödyt yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta

Yhdistyneiden kansakuntien päätöslauselmassa 46/9 todetaan, että ikääntyneiden on voitava asua turvallisessa ympäristössä joka vastaa heidän tarpeisiinsa ja kykyihinsä. Ikääntyneiden tulee voida asua kotonaan niin pitkään kuin se on mahdollista. Tämä kuitenkin edellyttää, että kyetään varmistamaan asuinympäristön sopivuus sekä tarvittavien palvelujen saatavuus. Kun ikääntyneiden erityistarpeet huomioidaan paremmin, niin samalla asumisturvallisuutta voidaan parantaa. Asuinrakentamisen turvallisuuteen ja esteettömyyteen tarvitaan panostusta. (Sisäasianministeriö 2011, 9.) Kotona asumisen etuja voidaan tarkastella sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta.

Yhteiskunnan näkökulma. Valtio- ja kuntataloutemme ei selviä Suomen ikääntymiskehityksen haasteesta, ellei ikääntyneet asu mahdollisimman pitkään kotona. Jos asuminen nykyisessä asunnossa käy toimintakyvyn alentuessa mahdottomaksi eikä asunnon korjauksellakaan saada muutoksia, on ikääntyneelle voitava tarjota esteetön ja turvallinen asunto. Jatkossa tuleekin turvattava, että markkinoilla on riittävästi esteettömiä ja turvallisia asuntoja jotka ovat myös pienituloisten saata-

villa. (Ympäristöministeriö 2013, 2-3.) Vaasan kaupungin Ikääntymispoliittiseen ohjelmaan (2010, 21) on kirjattu, että ikääntyneen hyvinvointi yhdistettynä esteettömään ympäristöön ja asumiseen sekä onnistuneisiin ennaltaehkäiseviin palveluihin siirtää ikääntyneen vanhuspalveluiden tarvetta myöhemmäksi ja näin ikään tynyt voi asua kotonaan itsenäisesti.

Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista eli vanhuspalvelulain (28.12.2012/980) 14 §:ssä ohjataan kuntia järjestämään iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ja huolenpito kotiin tai kodin omaisiin tiloihin. Osana hallituksen rakennepoliittista linjausta on Sosiaali- ja terveystalvveluministeriö (2013) valmistellut suunnitelman toimenpiteistä joiden tarkoituksena on vähentää kuntien vanhustenhuollon laitospaikkoja. Tällä suunnitelmalla kuntien menoja erityisesti pitkäaikaishoidon osastoilla pyritään pienentämään vuoteen 2017 mennessä 300 miljoonalla eurolla. Suunnitelmassa vahvistetaan kotiin sekä palvelutalvveluihin annettavaa hoitoa, sillä myös uusi vanhuspalvelulaki edellyttää kuntien lisäävän avopalveluita ja vähentävän laitoshuoltoa.

Puumalainen (2011, 27–28) toteaa, että julkisen vallan tehtävänä on Suomen perustuslain mukaan edistää jokaisen oikeutta asuntoon sekä tukea asumisen oman toimista järjestämistä. Yhteiskuntapoliittisilla ratkaisuilla, asunto- ja asumispoliittisilla, vaikutetaan ikääntyneiden asumiseen. Asuntopolitiikan tavoitteena on hakea ratkaisuja sellaisiin asumisen ongelmiin jotka lisäävät ikääntyneiden tarvetta hakeutua avopalveluiden piiriin tai laitoshuoltoon. Ikääntyneiden toimintakyvyn rajoituksiin ja niiden aiheuttamiin haasteisiin haetaan kokonaisvaltaisia ratkaisuja asumispolitiikalla.

Ympäristöministeriön (2013, 6-8) Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 tavoitteena on myötävaikuttaa kotona asumista parantamalla ikääntyneiden asumisolaja. Lisäksi asunto- ja rakennusalan toimintaa suunnataan siten, että se vastaisi paremmin ikääntyneiden tarpeita. Ohjelman tavoitteena on myös tukea ikääntyneen omaa varautumista asumisessa. Tavoitteiden saavuttamiseksi on kehittämisohjelman toimenpiteiksi kirjattu mm, että iäkkäiden asumista parannetaan valtion asuntopolitiikalla, edistetään korjausrakentamista ja parannetaan

korjausavustusten saatavuutta, parannetaan esteettömyyttä sekä vanhoissa asunnoissa kuin uudisrakentamisessa ja lisätään teknologiaa, joka tukee kotona asumista. Tässä kehittämisohjelmassa on tarkoituksena hyödyntää jo olemassa olevaa rahoitusta mm. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta ja RAY:n eli Raha-automaattiyhdistyksen Eloisa Ikä - ohjelmasta.

Yksilön näkökulma. Puumalainen (2011, 41) korostaa, että yksilön kannalta paras vaihtoehto on asuminen kotona tutussa ympäristössä mahdollisimman pitkään. On osoitettu, että kotona asumisen kestolla on myönteisiä vaikutuksia ikääntyneen mielialaan ja selviytymiseen. Tutussa ympäristössä on mahdollista säilyttää arjen rutiinit, joka lisää turvallisuuden tunnetta. Itsenäisesti kotona asuminen joko tavalisessa tai senioriasunnossa on useimmiten myös ikääntyneen toiveena. Asumisratkaisuissa tulee huomioida ikääntyneen itsemääräämisoikeus, mutta myös turvallisuus ja hyvinvointi. Kotona asuminen kuitenkin edellyttää ikääntyneeltä kykyä omatoimisuuteen ja kykyyn ohjata itse omia asioitaan.

Kauhanen-Simanainen (2009, 143–144) korostaa, että ihmisen on myös itse vaurauduttava vanhuuteen ja siihen, että asunto vastaa iän tuomiin haasteisiin, jos hän haluaa asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Asunnosta tulisi poistaa mahdolliset vaaratekijät sekä tehdä tarvittavat muutokset jo ennen ensimmäistä onnettomuutta. Liian usein asioihin kuitenkin reagoidaan vasta onnettomuuden satuttua.

Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa huomattiin, etteivät ikääntyneet tee viimeisten viiden elinvuotensa aikana suuria muutoksia asumisjärjestelyissä. Tutkimuksen mukaan ei aina edes puolison kuolema johda asumisen uudelleen järjestelyyn. Jos asunnonmuutokset johtuvat puolison kuolemasta, tehdään ne yleensä vuoden sisällä puolison kuolemasta. (Holly 2010, 220.)

Asunnon muutostyöt vaativat asukkaalta paljon tietoa ja taitoa, eikä ikääntyneillä löydy aina tarvittavaa osaamista. Muutostarpeiden ja niiden eteenpäin viemiseen tarvitaan apua ja käytännön tason tukea. Ikääntyneellä ei myöskään aina ole taloudellisia resursseja tai voimavaroja itse vaikuttaa asunnon esteettömyyteen ja turvallisuuteen. Kuntien sosiaalitoimi tekee ennalta ehkäiseviä kotikäyntejä, jois-

sa kartoitetaan mm. ikääntyvien toimintakykyä sekä fyysistä ympäristöä. Kotikäynneillä voidaan arvioida asunnon korjaustarpeita ja avustaa ikääntynyttä tarvittavien toimenpiteiden vireille laitossa. Ennalta ehkäiseviä kotikäyntejä tehdään tällä hetkellä noin joka kolmannessa kunnassa. (Puumalainen 2011, 33.)

2.3 Ikääntyvä ja paloturvallisuuden haasteet

Tulipalojen riskiryhmässä ovat toimintakyvyltään rajoittuneet henkilöt, kuten ikääntyneet, vammaiset sekä huumeiden ja alkoholin käyttäjät, sillä heidän toiminta- ja harkintakyky on alentunut tai rajoittunut. Tulipalon syttymistä ei aina huomata riittävän ajoissa esim. jos henkilö on päihtynyt tai palopaikalta ei kyetä pelastautumaan jos henkilön liikuntakyky on rajoittunutta. (Lunetta 2009, 139-140.) Ikääntyneille paloturvallisuuteen liittyviä haasteita asettavat ikääntymisestä johtuvat fysiologiset muutokset sekä se ettei asumisen paloturvallisuuteen ja esteettömyyteen ole kiinnitetty riittävästi huomiota.

Fysiologiset haasteet. Vanhenemiseen liittyviä fysiologisia muutoksia alkaa ihmisen elimistön toiminnoissa jo 20–30 vuoden iässä. Ikääntyessä ihmisen reaktiokyky heikkenee, liikkuminen hidastuu ja hapenotto- ja laskee. Lisäksi näkö- että kuuloaistissa tapahtuu muutoksia ja varsinkin kyky erottaa korkeita ääniä heikkenee iän myötä. (Pohjolainen 1996, 16- 20.)

Erityisesti yli 85-vuotiailla on yleisesti yhdistetty kuulo-näköhaitta mutta jopa 40 %:lla 75-vuotiaista on merkittäviä toiminnallisia kuulo- ja/tai näköhaittoja. Yhden aistin heikentymistä ihminen pystyy kompensoimaan käyttämällä jäljellä olevia aisteja mutta kompensaation mahdollisuus menetetään usean aistin heikentyessä yhtä aikaa. Tämä alistaa mm. erilaisille tapaturmille ja loukkaantumisilla. (Näslindh-Ylispangar 2012, 49- 50.)

Ikääntyessä myös nopeus heikkenee eli kyky reagoida ärsykkeeseen sekä tuottaa yksittäinen tai jatkuva liikesuoritus mahdollisimman lyhyessä ajassa (Korhonen 2003, 117- 119). Tämä asettaa haasteet esimerkiksi riittävän nopealle poistumiselle/pelastautumiselle tulipalotilanteessa, sillä tulipalo kehittyy nopeasti ja jo muu-

tamassa minuutissa savukaasut ovat hengenvaarallisia. Tulipalosta tulisi kyetä pelastautumaan viimeistään 2-3 minuutin kuluttua palon syttymisestä. (Pelastustoimi 2014.)

Kognitiivisten taitojen heikentyminen liittyy myös normaaliin ikääntymiseen. Näiden taitojen heikentymistä tapahtuu erityisesti kyvyssä käsitellä tietoa kuten havaitsemisessa ja päättelyssä. Sen sijaan niin sanotut joustavat kuten nopeutta ja sujuvuutta vaativat toiminnot säilyvät. Länmukaisessa muistin heikentymisen muutokset näkyvät työmuistissa eli lyhytkestoisen muistissa ja deklaratiivisessa eli käsitteellisessä muistissa. Sen sijaan toimintatapamuistissa eli taitojen ja tapojen oppimisessa ei ikääntyessä merkittäviä muutoksia tapahdu. (Siltala 2013, 80–81.)

Yleisimmin syinä kognitiivisten taitojen heikentymiseen ovat muistisairaudet. Finne-Soveri (2008, 26–27) toteaa, että dementiaa aiheuttavia sairauksia on yli sata ja niistä yleisin (n.50–70 %) on Alzheimerin tauti. Osa dementiaa aiheuttavista sairauksista on parannettavissa ja lisäksi monissa tapauksissa voidaan lääkityksellä saada vuosien ajaksi lievennystä sairauden oireisiin. Muistisairaita ihmisiä arvioidaan Suomessa olevan n. 130 000 ja uusia sairastuneita todetaan vuosittain n. 13 000 (Muistiliitto 2014).

Asumisen haasteet. Asumisessa haasteina tulevat olemaan mm. raskaat ovet ja hissittömät talot (Pikkarainen 2007, 55). Suomessa oli vuonna 2011 yli 400 000 asuntoa hissittömissä taloissa. Näissä hissittömissä taloissa asui lähes 100 000 yli 65-vuotiaasta henkilöä (Ympäristöministeriö 2013). Kuolemaan johtaneita tulipaloja tapahtuu lähes yhtä paljon pientaloissa ja kerrostaloissa. Rakennuksen iällä ei ole merkitystä sillä palokuolemia tapahtuu sekä uusissa että vanhoissa rakennuksissa. (Kokki 2014 a, 9.)

Ikääntyneet asuvat ja haluavat asua kotona mahdollisimman pitkään. Lähes 90 prosenttia 75- vuotiaista asui kotona vuonna 2011 (Ympäristöministeriö 2013, 3). Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2012) raportin mukaan säännöllisen kotipalvelun asiakkaina vuonna 2012 oli 75 vuotta täyttäneistä 11,9 prosenttia. Tulevaisuudessa kuitenkin yhä huonokuntoisemmat ikääntyneet asuvat eri tukipalvelu-

jen turvin kotonaan. Vaasan kaupungin ikääntymispoliittisessa ohjelmassa (2010, 7) tavoitteeksi on asetettu, että yli 75-vuotiasta vaasalaisista vähintään n. 90 %:a eläisi kotona joko itsenäisesti tai palvelujen turvin.

Automaattisen sammutusjärjestelmän eli sprinklerin asentamista suositellaan mm. erilaisiin hoitolaitoksiin mutta sen asentaminen ei Suomessa ole tällä hetkellä lakisääteistä. Pelastusviranomaisen voi sellaisen kuitenkin määrätä rakennukseen jonka toiminta tai olosuhteet asettavat tavanomaista suuremmat vaarat henkilö- tai paloturvallisuudelle. Rakennuspaloissa joissa on ollut automaattinen sammutusjärjestelmä, on menehtyneitä ollut erittäin vähän ja se myös vähentää tulipalosta aiheutuvia loukkaantumisia sekä omaisuusvahinkoja. (Pelastustoimi 2014.)

Sisäasianministeriön (2012 a, 47) julkaisussa todetaan, että tulevaisuudessa voidaan olettaa ikääntyvien palokuolemien lisääntyvän, jollei asumisturvallisuutta kyetä edistämään, sillä asukkaiden heikentynyt toimintakyky yhdistettynä asunnon huonoon paloturvallisuuteen on yleistä palokuolemista.

2.4 Palokuolemat Suomessa

Palokuolemien määrä Suomessa on ollut viime vuosina hienoisessa laskussa ja olemme tilastoissa lähes samalla tasolla muiden Pohjoismaiden kanssa. Riski palokuolemiin kasvaa miehillä jo 40 ikävuoden jälkeen ja suurimmassa riskiryhmässä ovat 60–69-vuotiaat miehet. Miehillä onkin kaksinkertainen riski kuolla tulipalossa naisiin verrattuna. Naisten osuus kuolemaan johtaneissa tulipaloissa kasvaa 80–89-vuotiaiden kohdalla, mutta tämä selittyy naisten korkeammalla eliniällä. (Kokki 2011, 51- 52.)

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (2014) tiedotteessa, joka koski viime vuoden palokuolematilastoja, todetaan että kuolemaan johtaneet tulipalot olivat vuonna 2013 vähentyneet. Näissä tulipaloissa kuolleista lähes puolet oli yli 65-vuotiaita. Seuraavissa kappaleissa käsitellään mitä palokuolemalla tarkoitetaan, palokuolemien yleisimpiä syitä ja sitä millainen riski ikääntyneillä on palokuolemiin muuhun väestöön nähden.

Palokuoleman määritelmä. Suomessa käytetään seuraavaa pelastustoimessa vaikiintunutta määritelmää:

Palokuolemalla tarkoitetaan kuolemaa, joka on aiheutunut tulipaloksi katsottavasta tapahtumasta suoranaisesti johtuneista vammoista tai myrkytyksestä ja joista kuolema on seurannut 30 päivän kuluessa (Kokki 2010, 13).

Palokuolemaksi lasketaan myös palosta epäsuorasti aiheutunut kuolema kuten palavan rakennuksen sortumisesta johtuva tai paloa paetessa putoamisesta johtunut kuolema. Tapauksia, joissa kuolleen ruumiiseen on kohdistunut palon vaikutuksia tai kuolinsyy on muuten epävarma, ei lueta palokuolemaksi. Palokuolemaksi ei myöskään lueta häkäkaasumyrkytyksestä johtuvaa kuolemaa, johon ei liity tulipaloa vaan kuolema johtuu esimerkiksi nestekaasulaitteen tai tulisijan virheellisestä käytöstä tai viasta. (Kokki 2011, 13.)

Kuolemaan johtaneet tulipalot. Onnettomuustyyppiltään tulipalo on dynaaminen ja se etenee nopeasti. Tulipalo kehittyy nopeasti kohtalokkaaksi, jollei sen etenemistä kyetä estämään. Kuolemaan johtaneissa tulopaloissa on tyypillistä, ettei uhri ole kyennyt reagoimaan tulipaloon ajoissa tai hän ei ole havainnut paloa lainkaan. Useimmiten toimintakyvyn alenemisen syynä ovat alkoholi tai muut päihteet. (Kokki 2014 a, 9-10.)

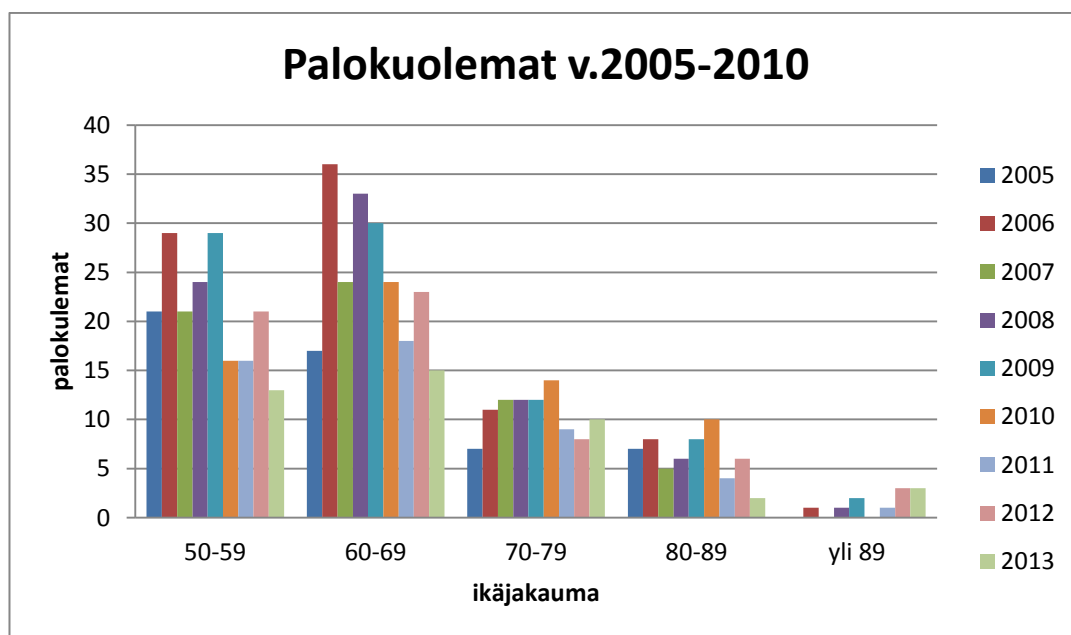
Toimintakyvyn alentumisen vuoksi uhri ei yleensä kykene poistumaan palavasta rakennuksesta ajoissa tai rajoittamaan paloa alkusammutuksella. Tällaisessa tilanteessa tulipalosta useimmiten hälytyksen tekee ulkopuolinen henkilö. Nämä tekijät mahdollistavat palon kehittymisen hengenvaaralliseksi jo ennen palo- ja pelastusviranomaisten saapumista. (Kokki 2011, 43–44.)

Kuolinpaloista 90 % tapahtuu rakennuspaloista ja tyypillisesti kyseessä on asuinrakennus. Vuoden 2013 kuolinpaloista lähes yhtä moni tapahtui pientaloissa kuin kerrostaloissa. Tapaturmaisissa tulipaloissa yleisin syytymisyys on tupakointi. Toiseksi yleisimpänä syytymissyynä on tahallaan sytytetty tulipalot ja kolmannek-

si yleisimpänä ruuanvalmistuksesta aiheutuneet tulipalot. Kuolinpaloja syttyy eniten olohuoneissa. Seuraavaksi yleisin paikka on keittiö ja kolmanneksi yleisin makuuhuone. (Kokki 2014 a, 9-10.)

Ikääntyneiden osuus palokuolemissa. Vaikka palokuolemat ovat Suomessa viime vuosina yleisesti olleet laskussa, on ikääntyneiden osuus niissä ollut kasvussa. Yli 70-vuotiaiden osuus kuolemaan johtaneissa paloissa on lähes kaksinkertaistunut muutamassa vuodessa. Ikääntyneiden määrä on merkittävä palokuolematilastoissa verrattaessa heidän osuuttaan koko väestöstä. Jo noin kolmannes palokuoleman uhreista on yli 65-vuotias ja se tarkoittaa noin 18 %:a väestöstä. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö 2013.)

Kuviossa 2 on esitetty miten palokuolemat jakautuvat eri ikäryhmittäin.

Kuvio 2. Kuolemaan johtaneiden tulipalojen määrä ajalla 2005- 2013. (Pelastustoimen taskutilasto 2006–2010 ja 2009–2013)

Yllä olevasta kuviosta näkyy palokuolemien suurimman riskin sijoittuvan 60–69 ikävuoteen, mutta luvut ovat olleet selkeässä laskussa viimevuodet. Yli 89-vuotiaiden määrä on kuitenkin muutamassa vuodessa lähes kaksinkertaistunut. Tässä tilastossa on naisten ja miesten osuudet laskettu yhteen.

Tulipaloissa kuolleista suurin osa (67 %) asuu yhden hengen taloudessa. Tarkasteltaessa palokuolleita sosioekonomisesta näkökulmasta todetaan, että useimmiten palokuoleman uhri on ollut eläkeläinen (31 %). Nämä tiedot perustuvat vuoden 2013 tilastoihin. (Kokki 2014 a, 10.)

2.5 Asumisen paloturvallisuutta edistävät keinot

Lainsäädännöllä on pyritty vaikuttamaan asumisen paloturvallisuuteen. Lainsäädännön muutoksen myötä Suomessa on vuoden 2010 alusta saanut myydä vain ns. itsestään sammuvia savukkeita. Samana vuonna myös palovaroittimien käytön lainsäädäntöä tarkistettiin. (Kokki 2014 a, 6.) Lakia palovaroittimien käytöstä on hankala valvoa sillä viimekädessä vastuussa on kiinteistön omistaja. Aina ei kuitenkaan riitä, että asunnossa on toimiva palovaroitin, sillä jos se on esimerkiksi sijoitettu väärin tai sen hälytysääntä ei kyetä kuulemaan tai henkilöllä ei ole edellytyksiä reagoida hälytykseen tai palon syttyessä kykyä poistua asunnosta. Paloturvallisuutta voidaan lisätä monin eri keinoin kuten lainsäädännöllä, teknologialla ja ennen kaikkea omalla toiminnalla.

Lainsäädäntö. Palovaroitin tuli lakisääteiseksi v. 2003 ja lakia on tarkennettu myöhemmin kahteen kertaan. Pelastuslaissa määritellään, että asunnoissa on jokainen kerros varustettava palovaroittimella. Jokaista 60 neliömetriä kohden on oltava vähintään yksi palovaroitin. Laki palovaroittimista koskee niin yksityisiä asuntoja kuin majoitustiloja sekä hoitolaitosten majoitushuoneita. (L1.1.2010/239.)

Palovaroitin tulee sijoittaa siten, että se reagoi mahdollisimman nopeasti savuun ja varoittimesta lähtevän hälytysäänänen on kuuluttava kaikkialle asuntoon jossa normaalisti oleskellaan. Palovaroittimen on tarvittaessa annettava muunlainenkin hälytys kuin äänimerkki. Palovaroittimen käytöstä ja toimintakunnosta huolehtii kiinteistön omistaja. (L1.1.2010/239.) Palovaroittimen toiminta tulisi testata kerran kuukaudessa ja paristo tulee vaihtaa kerran vuodessa (Pelastustoimi 2014).

Pelastuslaitos valvoo palovaroittimien käyttöä ja kunnossapitoa palotarkastuksilla mutta viime kädessä vastuu on asukkaalla. Pelastustoimiasetuksen mukaan vain

erityiskohteet kuten esim. sairaalat ja hotellit tarkastetaan kerran vuodessa. Asuinrakennusten palotarkastusvälistä päättävät kunnat itse. Lähtökohtana on, ettei tarkastusväli kuitenkaan ylitä kymmentä vuotta. (L1.1.2010/239.) Osassa kuntien pelastuslaitoksista on otettu käyttöön rakennuksen omistajan omatoiminen palotarkastus. Näissä asukas tekee tarkastuksen kaavakkeen perusteella ja täten pyrittään kiinnittämään huomiota oleellisimpiin turvallisuustekijöihin. (Paloturvallisuusinfo 2014.)

Osassa kunnista tehdään ikääntyville ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä, joissa arvioidaan myös kodin turvallisuutta. Sandelin (2014) kertoo, että Vaasan kaupungissa tehtävissä hyvinvointia ja terveyttä edistävissä kotikäynneissä asiakkaalta kysytään onko asunnossa palovaroitin ja onko siinä toimiva paristo. Palovaroittimen toimintaa ei testata. Jos asiakas on epävarma palovaroittimen toiminnasta, häntä tai omaista pyydetään tarkistamaan asia.

Teknologia. Teknologialla voidaan parantaa asumisen paloturvallisuutta ja teknologian käytön lisääminen on nimetty myös Ikääntyneiden asumisen kehitysohjelman toimenpiteeksi (ks. 2.2). Tietoa erilaista teknologian mahdollisuuksista, joilla voidaan parantaa asumisturvallisuutta, on saatavilla paljon. Esimerkiksi KÄKÄ-TE- projektin, joka on Vanhus- ja lähimmäispalveluliiton ja Vanhustyön keskusliiton projekti, kotisivuille on koottu tietoa kodin turvallisuutta parantavista laitteista. Projektin tarkoituksena onkin selvittää miten teknologiaa voisi käyttää ikäihmisten hyvän arjen ja kotona asumisen tukena. Ikäihmisten turvallisuus sekä osallisuus ovat projektissa kehittämisen painopisteinä. (Ikäteknologia 2014.)

Paloturvallisuutta lisäävää teknologiaa löytyy palovaroittimien lisähälyttymistä rasvapalon sammuttaviin liesituulettimiin. Kodin sähkölaitteisiin kuten esimerkiksi kahvinkeittimeen, voi asentaa ajastimen joka sammuttaa laitteen siihen säädetyn ajan jälkeen. Tyypillinen tulipalon aiheuttaja eli liedon päälle unohtunut ruoka, voidaan estää liesivahdilla joka sähkölieden levyn ylikuumetessa katkaisee virran sähköliedestä. Saatavilla on myös liesituulettimia jotka tarvittaessa sammuttavat liedellä syttyneen palon. (Ikäteknologia 2014.) Asuntoon voidaan myös asentaa automaattinen sammutusjärjestelmä eli sprinkleri. Sprinkleri sammuttaa palon

sekä estää palon leviämistä ja antaa lisää aikaa pelastautumiselle. (Pelastustoimi 2014.)

Teknologia kuitenkin vaatii ikäihmisiltä tai heidän omaisiltaan asioihin perehtymistä ja taitoa sekä kiinnostusta ottaa asioista selvää. Erilaiset lisälaitteet voivat olla myös kalliita ja niiden asentamiseen yleisimmin vaaditaan ammattihenkilö. Mutta ei edes teknologia aina riitä, jos henkilön asenne ei ole kohdallaan. Tämän vuoksi teknologian lisäksi tarvitaan ennaltaehkäisevää toimintaa ja valistusta.

Oma toiminta. Ennaltaehkäisevällä toiminnalla on merkittävä osuus paloturvallisessa asumisessa. Pelastuslaki velvoittaa, että yli kolme asuntoa käsittäviin asuntoyhtiöihin on tehtävä kiinteistöä koskeva pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelman tarkoituksena on arvioida asuntoyhtiön mahdolliset riskit ja vaarat sekä antaa asukkaille ohjeita kuinka toimia vaara- ja onnettomuustilanteissa. (L 5.5.2011/407). Pelastuslaissa on myös kirjattu, että sellaisiin rakennuksiin tai tiloihin joissa käyttäjillä tai asukkailla on poikkeava, heikentynyt tai rajoittunut toimintakyky on tehtävä poistumisturvallisuusselvitys. (29.4.2011/379.)

Laki ei siis edellytä yksittäistä asunnonhaltijaa tekemään asuntokohtaista pelastussuunnitelmaa tai poistumisturvallisuusselvitystä, mutta vastaavanlaisia suunnitelmia voisi hyödyntää myös ikäihmisten yksityisasunnoissa erityisesti jos henkilön toimintakyky on alentunut. Pelastussuunnitelman ja poistumisturvallisuusselvityksen tekeminen voi auttaa asukasta huomaamaan asunnon sekä oman toiminnan turvallisuusriskit.

Jos lähtökohtana on saada ikääntynyt omalla toiminnallaan luomaan edellytykset paloturvalliseen asumiseen, tulee heidän kokemuksellinen tieto otettava huomioon, sillä se vahvistaa ikääntyneen asemaa ja lisää heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Yhteiskuntamme toimintakulttuureja leimaa usein ikääntyviä väheksyvä asennoituminen ja nuoremmat sukupolvet liian helposti ohittavat ikääntyneiden oman tiedon ja taidon sekä päätöksenteko kyvyn. (Saarenheimo 2008, 163–164.)

3 ARVOKAS IKÄÄNTYMINEN

Yhteiskunta jossa tiettyä ikäryhmää ei pidetä taakkana, vaivana, uhkana tai onnettomuutena on onnistuneesti vanheneva yhteiskunta. Tällaisessa yhteiskunnassa ei tiettyjä ikäryhmiä myöskään pidetä tarpeettomina ja hyödyttöminä vaan kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa, toimia ja näkyä. (Marin 2002, 96.)

Yhteiskunnan arvoilla ja yleisillä käsityksillä ikääntymisestä on merkitystä hyvään vanhenemiseen (Marin 2002, 96). Ikääntyminen ja siihen liittyvät kokemukset ovat kuitenkin aina yksilöllisiä. Toiset odottavat ikääntymistä ja suunnittelevat aikaa eläkkeelle jäämisen jälkeen, kun taas toisille ikääntyminen on vain väistämätön vaihe elämässä. Mutta myös ikääntyessä ihminen haluaa kokea hallitsevansa elämäänsä ja elää turvallista elämää toimintakyvyn alentumisesta huolimatta sekä kokea, että hänellä on oikeus olla edelleen osallisena yhteiskunnassa.

Annettaessa ikääntyneelle mahdollisuus osallisuuden kautta vaikuttaa henkilökohtaisesti asumisensa turvallisuuteen, vahvistetaan hänen kokemusta elämänhallinnan tunteesta ja näin voidaan myös lisätä hänen kokemaansa turvallisuuden tunnetta.

3.1 Osallisuus

Kulttuurissamme ihannoidaan nuoruutta ja vanhuskäsitetämme leimaavat stereotyyppisyys ja kielteisyys jossa yhdistyvät raihnaisuus, sairaus ja kuolema. Näiden stereotyyppien varjoon ovat jääneet ikääntyvien elämänviisaus, elämänkulun voimavarat ja kokemukset. (Hakonen 2008, 153.)

Ikääntyneillä on myös oikeus olla osallisina ja arvostettuina jäseninä yhteiskunnassa ja heillä on oltava mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnan ja ympäristön kehittämiseen. Jokaiselle ikääntyneelle on annettava mahdollisuus turvalliseen vanhuuteen ja turvallisuusperiaatteen on toteuduttava sekä fyysisellä, psyykkisellä että sosiaalisella alueella. (Kivelä & Vaapio 2011, 20- 21.)

Ikääntyminen voidaan myös nähdä mahdollisuutena uuteen elämänvaiheeseen. Se miten koemme ikääntymisen, pohjautuu elettyyn elämään ja sen tapahtumiin. Kaikilla lienee kuitenkin sama pyrkimys eli arvokas ikääntyminen mutta käsityksemme poikkeavat siitä millainen on arvokas ikääntyminen. Tärkeää ikääntyessä on mahdollisuus olla tasavertaisena jäsenenä yhteiskunnassa, sillä ikääntyminen ei muuta kansalaisen oikeuksia. (Ylikarjula 2011, 112.)

Ruoppila (2002, 120) korostaa, että ihmisellä on oltava tavoitteita sillä se tekee elämästä mielekkään ja tarkoituksellisen. Elämäntavoitteiden puuttuminen johtaa tunteeseen että on hyödytön ja tarpeeton. Näillä kokemuksilla on merkitystä ihmisen itsearvostukselle ja minäkäsitykselle sekä kokemukseen siitä miten koemme mahdollisuutemme vaikuttaa oman elämämme kulkuun.

3.2 Elämänhallinta

Ylikarjula (2011, 89–91) toteaa, että termi elämänhallinta on hiukan harhaanjohtava sillä elämä ei ole ihmisen hallittavissa kuin jossain määrin. Meillä kaikilla on kuitenkin tarve tuntea, että hallitsemme elämäämme ja sen tunteen säilyttäminen on meille tunnusomainen piirre. Elämänhallinta on tunne jonka avulla kykenemme selviytymään erilaisista elämän vaikeuksista. Voidaankin puhua, että elämänhallinnassa on kyse siitä että koemme meillä olevan mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin joilla on meille merkitystä. Varsinkin ikääntyessä elämänhallinnan merkitys korostuu sillä silloin kohtaamme monia elämän muutoksia.

Ikääntymiseen liittyy monia haasteita, pelkoja ja odotuksia. Ihmisen kehossa sekä ajattelussa tapahtuu muutoksia, enää ei jaksaa eikä kykene samaan kuin nuorena. Lisäksi ikääntynyt kohtaa muutoksia myös sosiaalisen verkostossa esimerkiksi ystävien kuoleman ja lasten pois muuton myötä. Kaikki tämä voi lisätä riippuvuuden lisääntymistä ja elämänhallinnan tunteen menettämistä. (Ylikarjula 2011, 90.)

Erityisesti ikääntymiseen liittyvien menetyksien aiheuttaminen kriisien käsittely vaatii ihmiseltä voimavaroja. Henkilö, joka kokee kyvykkyyttä käsitellä erilaisia

elämänmuutoksia omaa myös paremmat voimavarat käsitellä omaa vanhentumistaan ja siihen liittyviä menetyksiä. (Ruoppila 2002, 121.)

On todettu, että ikääntyminen koetaan helpommaksi, jos ikääntyvä saa asua samassa paikassa. Tämä kuitenkin edellyttää, että ihminen on kyennyt kehittämään hyvät ihmissuhteet ja tukiverkoston. Se, että tuntee yhteisön jossa asuu, on ikääntyneelle erityinen voimavara. Joillakin voi kuitenkin tavoitteena olla muutto sellaiseen paikkaan ja ympäristöön, joka vastaa paremmin siihen tarpeeseen mitä kokee ikääntyessään tarvitsevansa. (Abramsson & Hagberg 2012, 129.)

3.3 Turvallisuus

Turvallisuus syntyy monen eri tekijän yhteisvaikutuksesta. Käsite turvallisuus pitää sisällään kaksi eri ulottuvuutta, subjektiivisen eli yksilön kokemuksen ja objektiivisen eli turvallisuuden taso tutkimusten perusteella. Turvallisuuden tunteeeseen vaikuttavat tekijät vaihtelevat eri ikäryhmissä. Ikääntyneille turvattomuuden tunnetta aiheuttaa muita ikäryhmiä enemmän mm. pelko puolustuskyvyttömyydestä sekä pelko terveyden menettämisestä. Lisäksi turvattomuutta heille aiheuttavat avuttomuuden tunne ja yksinäisyys. Ihmisen elämänhallinnalla ja sosiaalisella turvallisuudella onkin merkitystä turvallisuuteen. (Sisäasiainministeriö 2012 a, 3.)

Kivelän (2012, 15) mukaan ikääntyneiden turvallisuuteen liittyy monia erityispiirteitä. Fyysisistä sairauksista johtuva toimintakyvyn alentuminen sekä muistisairaudet yleistyvät ikääntyessä. Nämä voivat johtaa ikääntyneen kykyyn huolehtia itsestään ja omaisuudestaan. Tästä johtuen ikääntynyt mahdollisesti tarvitsee joko päivittäin toiminnissa ulkopuolisten ihmisten apua ja riippuvuus muista ihmisistä lisääntyy.

Ikääntyneissä on myös paljon sellaisia jotka ilman sairauksia ja toimintarajoitteita elävät aktiivista elämää ilman vanhuspalveluita. Ikääntyessä fyysisen toimintakyvyn aleneminen voi kuitenkin heikentää turvallisuuden tunnetta ja johtaa elinpiirin kaventumiseen. Ikääntyessä turvallisuus ja turvallisuuden tunteen merkitys koros-

tuu. Iän myötä turvattomuuden tunne kasvaa ja se voi heikentää ihmisen hyvinvointia. (Sisäasianministeriö 2012 a.)

Turvallisuuden haasteena ikääntyneille ovat erilaiset onnettomuudet mutta myös rikokset ja kaltoin kohtelu. Ikääntyneillä on toimintakyvyn alenemisen vuoksi muuhun väestöön nähden korkeampi riski erilaisiin onnettomuuksiin, myös palokuolemiin. Turvallisuuden kokemukseen vaikuttavat myös asuin- ja elinympäristö sekä tapaturmien ehkäisy. Ikääntyneiden kohdalla kodin esteettömyyteen ja turvallisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Sisäasianministeriö 2012 a, 9, 27–28.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Hirsijärvi, Remes & Sajavaara (2013, 71, 74) korostavat, että tutkimuksen aiheeksi kannattaa valita aihe joka on herättänyt tutkijassa kiinnostusta. Aihe joka on osa tutkijan jokapäiväistä ajattelua ja elämää tekee tutkimuksesta kiinnostavan. Ideoiden lähteenä onkin usein käytännön työ sekä arkinen tieto.

Tutkimuksen päätutkimusongelmana oli: Pitävätkö ikääntyneet asumisen paloturvallisuuden kannalta tärkeinä sellaisia asioita joilla on myös palo- ja pelastusviranomaisten tilastoiden pohjalta merkitystä. Alatutkimusongelmana oli onko paloturvallisuusasioilla merkitystä siihen, että ikääntyneet voivat asua kotona pidempään. Tutkimuksessa kartoitettiin myös ovatko ikääntyneet kokeneet paloturvallisuuden liittyviä uhka tilanteita ja millaisia nämä tilanteet ovat olleet.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus mutta siinä on myös piirteitä kvantitatiivisesta eli määrällisestä tutkimuksesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on kuvata todellista elämää. Keskeistä laadullisessa tutkimuksessa ovat kokonaisvaltaisuus, arvot ja pyrkimys tosiasioiden löytämiseen tai paljastamiseen. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään todellisissa tilanteissa ja tyypillisesti kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. (Hirsijärvi ym. 2013, 136, 161- 164.)

4.1 Aineiston keruu

Tutkimukseen haettiin lupa Vaasan kaupungin koti- ja laitoshoidolta. Luvan myönsi koti- ja laitoshoidon tulosaluejohtaja Matti Paloneva (LIITE 1). Tutkimuksen ryhmäksi valittiin Vaasan kaupungin Ikäkeskuksessa toimiva Kokemuskertojat. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena.

Kokemuskertojien ryhmä on yksi Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen vapaaehtoistyön toimintamuodoista ja ryhmän jäsenet toimivat ikäihmisten kokemusasiantuntijoina. Kokemuskertojat koostuvat yli 65-vuotiaista kotona asuvista vaasalaista ja ryhmässä on sekä miehiä että naisia. Kokemuskertojien lähtökohtana on toiminta,

joka perustuu henkilökohtaiseen elämäkokemukseen (Laitinen & Nikupeteri 2013, 427). Kokemuskertojat arvioivat ja kehittävät ikäihmisille suunnattuja palveluja sekä ottavat kantaa ikäihmisiä koskeviin asioihin. Ikäihmisten ääni on harvoin kuultuna palveluissa tai julkisuudessa (Sulkakoski 2012, 41). Tämän vuoksi kyselyyn valittiin Kokemuskertojat.

Kokemuskertojissa toimii kaikkiaan noin viisitoista henkilöä ja heistä viisi on toiminnassa aktiivisena. Tähän tutkimukseen Kokemuskertojista osallistui yhdeksän henkilöä. Tutkimukseen osallistujille pidettiin (24.5.2014) yhden iltapäivän mittainen tilaisuus Vaasan kaupungin Vuorikeskuksessa. Tutkimukseen osallistuminen ei edellyttänyt tilaisuuteen osallistumista. Tilaisuuteen osallistui kolme henkilöä ja he vastasivat kyselyyn tilaisuuden loputtua. Muut tutkimukseen vastanneet täyttivät kyselyn kotonaan ja palauttivat sen vastauskuoressa.

Tutkimuksen aineiston kerättiin lomakekyselyllä. Lomakekyselyä pidetään useimmiten aineistonkeruun menetelmänä kvantitatiivisessa tutkimuksessa, sillä lomakekyselyllä kerätty aineisto voidaan helposti kvantifioida. Vaikka lomakekysely mielletään kvantitatiiviseen tutkimukseen, voidaan sitä käyttää myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lomakekyselyn vastaajat voidaan luokitella laadullisiin luokkiin. Lomakekyselyn ongelma on, ettei siinä ole mahdollisuuksia tehdä vastaajille lisäkysymyksiä ja tämän vuoksi lomakekysely tulee suunnitella huolellisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74–75.)

Tutkimukseen osallistuneille järjestettiin mahdollisuus osallistua tilaisuuteen, jossa kyselyn kysymykset sekä kyselyssä esitetyt paloalan termit käytiin läpi. Pohjanmaan Pelastuslaitoksen palo- ja pelastusalan asiantuntija kävi läpi paloalan termit ja tarvittaessa vastasi tilaisuudessa esitettyihin kysymyksiin. Tilaisuudessa myös havainnollistettiin mm. sammutuspeitteen käyttö sekä selvitettiin miten häätöilmoitus tulee tehdä. Vastaajat saivat valita täyttävätkö kyselyn tilaisuuden yhteydessä tai myöhemmin kotona palauttaen sen postitettuna. Kaikki paikalla olleet kuitenkin täyttivät kyselyn tilaisuuden loppuksi.

Kyselyssä oli viisi kysymystä, joista kaksi suljettu ja kolme avointa (LIITE 2):

1. Aseta listassa olevat paloturvallisuus asiat tärkeysjärjestykseen siten miten sinä koet niiden tärkeyden.
2. Onko teillä tai tuttavallanne ollut paloturvallisuuteen liittyvää ns. läheltä piti – tilannetta ja jos on ollut niin millainen?
3. Onko kodissanne jokin paloturvallisuuteen liittyvä asia, joka askarruttaa teitä?
4. Edesauttaako paloturvallisuuden lisääminen pidempään kotona asumista?
5. Asumismuoto; omakotitalo, rivitalo, kerrostalo tai jokin muu, mikä?

Kyselyn etuina on mahdollisuus laajaan tutkimusaineiston keräämiseen sekä huolellisesti suunniteltu lomake nopeuttaa aineiston analysointia. Haittoina kyselytutkimuksessa ovat mm. se, ettei tutkija pysty varmistamaan onko vastaaja ymmärtänyt kysymykset oikein tai onko vastaaja halunnut perehtyä asiaan tai onko hän vastata kysymyksiin huolellisesti. (Hirsijärvi ym. 2013, 195.)

4.2 Tutkimusaineiston analyysitavat

Hirsijärvi ym. (2013, 224–225) mukaan analyysitavaksi valitaan sellainen tapa, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimustehtävään. Vaihtoehtoja on monia ja analyysin teko koetaan laadullisessa tutkimuksessa vaikeaksi. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin tekee kuitenkin mielenkiintoiseksi aineiston elämänläheisyys.

Tässä tutkimuksen aineiston analyysissä käytettiin sekä luokittelua että kvantifiointia. Luokittelu on yksinkertainen tapa järjestää aineistoa ja sitä pidetään kvantitatiivisen analyysin muotona. Aineisto, joka luokitellaan, voidaan kvantifioida eli laskea kuinka monta kertaa sama asia vastauksissa esiintyy. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 120.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu tulkintaan sekä päättelyyn. Tutkimuksessa on pyritty ymmärtämään mitä tutkimuksessa esitetyt asiat merkitsivät vas-

taajille ja saatua aineistoa on verrattu palo- ja pelastusviranomaisten ylläpitämiin palo- ja pelastustehtävien tilastoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113.)

4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, vaikka pyrkimys on välttää virheiden syntymisestä. (Hirsijärvi ym. 2013, 231). Jos tutkimus perustuu pienen aineistomäärään, se ei voi vastata mikä on koko suomalaisten ikääntyneiden käsitys paloturvallisuudesta. Tähän tarvittaisiin laajempi otos. (Alasuutari 2011, 82–83.)

Tutkimuksen luotettavuudessa puhuttaessa käytetään seuraavia käsitteitä: reliaabelius ja validius. Reliaabelius tarkoittaa, että tutkimuksen mittaustulos on toistettavissa ja validius sitä, että tutkimusmenetelmä mittaa juuri sitä mitä oli tarkoituksena mitata. Tarkka tutkimuksen toteutuksen kuvaaminen lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsijärvi ym. 2013, 231–232.)

Hirsijärvi ym. (2013, 127, 129) painottaa, että tutkimusta tehtäessä on tutkijan huolehdittava tutkimussuunnitelman laadukkuudesta ja siitä että valittu tutkimusasetelma on sopiva. Lisäksi raportointi on tehtävä hyvin, jotta voidaan puhua laadukkaasta tutkimuksesta. Tutkijan tulee myös pohtia tutkimuksensa aihetta eettisestä näkökulmasta. Aihetta valittaessa on pohdittava kenen ehdoilla tutkimuksen aihe valitaan ja mitkä ovat tutkimukseen ryhtymisen syyt.

Rauhala & Virokannas (2011, 236–238) korostaa, että sosiaalialan tutkimuksissa käsitellään sensitiivisiä kysymyksiä. Tämän vuoksi tutkimusta tehtäessä on muistettava, että tutkimuksessa tuotettu tieto saattaa totuudellisarvon ohella leimata tai loukata tutkimuksen kohderyhmää. Tästä johtuen tutkimusetiikalla on erityinen merkittävyys sosiaalialan tutkimuksissa. Sosiaalialan tutkimuksia ei voida pitää eettisesti perusteltuina pelkästään niiden yhteiskunnallisen hyödyn vuoksi vaan on pyrittävä siihen, että tutkimuksesta on hyötyä myös tutkimukseen osallistujille.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksen kyselyyn vastasi yhdeksän Kokemuskertojaa. Yksi kyselykaavakeista oli osittain vaillinaisesti täytetty, joten sitä ei kaikilta osin voinut analysissä käyttää. Myös joistain vastuksista ei kyennyt tulkitsemaan, oliko niissä vastattu siinä esitettyyn kysymykseen ja tästä syystä niitä ei voinut huomioida.

Kyselyllä pyrittiin selvittämään mitä asioita ikääntyneet pitävät tärkeinä kodin paloturvallisuudessa. Saatuja vastauksia on verrattu palo- ja pelastusviranomaisten pitämiin tilastoihin. Näin on pyritty selvittämään valitsivatko vastaajat ne paloturvallisuusasiat tärkeimmiksi joilla on myös tilastollisesti merkitystä. Tutkimuksessa haettiin myös tietoa vastaajien omakohtaisista tai tuttavan kokemista ns. läheltä piti – tilanteista ja mistä niissä oli ollut kyse. Lisäksi kyselyllä pyrittiin hakemaan tietoa onko paloturvallisuudella merkitystä siihen, että he voivat asua pidempään kotona ja askarruttaako jokin asia kodin paloturvallisuudessa.

5.1 Kodin paloturvallisuustekijät

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan kymmenestä kodin paloturvallisuuteen liittyvästä asiasta hänelle tärkein ja vähiten tärkein asia asteikolla 1-10, siten että 1 on tärkein jne. ja 10 vähiten tärkein. Jokainen kyselyssä esitetty paloturvallisuustermi käytiin läpi vastaajille järjestetyssä tilaisuudessa. Tilaisuudessa oli esillä näihin paloturvallisuuteen asioihin liittyvää materiaalia sekä välineitä ja lisäksi heillä oli myös mahdollisuus tehdä lisäkysymyksiä. Kyselyyn liittyvissä paloturvallisuusaiheissa oli kyse sekä laitteista että omaan toimintaa liittyviä asioista.

Käsitteet, jotka vastaajat kyselyssä arvottivat tärkeysjärjestykseen oman henkilökohtaisen arvionsa mukaan, olivat:

Palovaroitin. Lakisääteinen palovaroitin tulee olla jokaisessa asunnossa. Palovaroitin tulee asentaa siten, että se reagoi savuun mahdollisimman nopeasti ja sen antama hälytys on kuultavissa. Palovaroittimen toiminta tulee tarkistaa joka kuukausi ja paristo on vaihdettava kerran vuodessa (ks. 2.5).

Osaat tehdä hätäilmoituksen. Jos omassa asunnossa palaa on ensisijaisen tärkeää pyrkiä sulkemaan palavan huoneen/asunnon ovi ja poistua asunnosta viipymättä. Vasta sen jälkeen, kun on päässyt turvaan, tehdään hätäilmoitus. Ilmoitusta tehtäessä on osattava antaa tarkat ohjeet pelastusviranomaisille. (Pelastustoimi 2014.)

Sammutuspeite. Alkusammutusväline.

Elävän tulen käytön rajoittaminen. Elävän tulen käyttöä, esim. kynttilöiden, käyttöä tulisi rajoittaa erityisesti, jos henkilön toimintakyky on alentunut. Elävää tulta ei saa koskaan jättää vahtimatta.

Asuntokohtainen pelastussuunnitelma. Laki ei edellytä yksittäistä asunnon haltijan tekemään asuntokohtaista pelastussuunnitelmaa. Suunnitelman avulla voi huomata asunnon mahdolliset vaaratekijät sekä varautua mahdollisiin onnettomuuksiin, esim. huomioimalla asunnon poistumistiet (ks. 2.5).

Hellavahti. Liesi, joka toimii ajastimella eli ajastin katkaisee virran valitun käyttöajan jälkeen. Voidaan asentaa myös vanhaan lieteen.

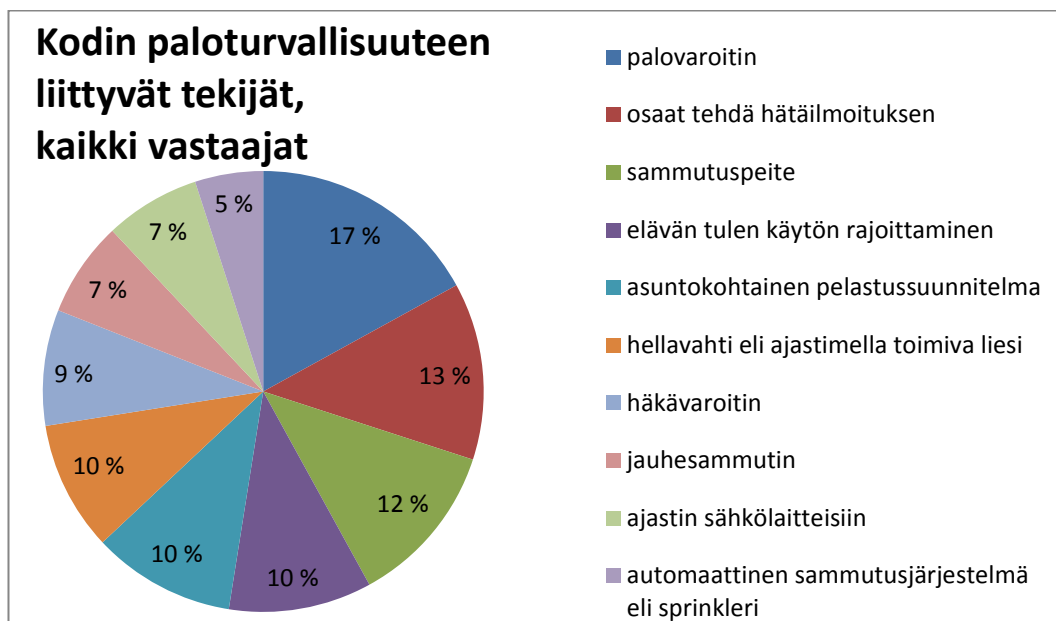
Häkävaroitin. Reagoi, jos asunnossa on häkää. Ei korvaa palovaroitinta.

Jauhesammutin. Alkusammutusväline.

Ajastin sähkölaitteisiin. Voidaan asentaa kodin sähkölaitteisiin, esim. kahvinkeittimeen. Ajastin katkaisee virran laitteesta valitun käyttöajan jälkeen.

Automaattinen sammutusjärjestelmä eli sprinkleri. Automaattinen sammutusjärjestelmä, joka reagoi syttyneeseen tulipaloon automaattisesti ja sammuttaa palon vedellä.

Kuviossa 3 on saadut vastaukset laskettu siten, että merkittävin valinta eli 1 sai 10 pistettä, toiseksi merkittävin 9 pistettä jne. ja vähiten merkittävä eli 10 sai yhden pisteen. Tämän laskentakaavan pohjalta tulokset on muutettu prosentimuotoon.

Kuvio 3. Kodin paloturvallisuuden liittyvät tekijät, kaikki vastaajat.

Tärkeimmäksi paloturvallisuustekijäksi nousi lakisääteinen palovaroitin ja se sai 17 % valinnoista. Seuraavaksi eniten (13 %) valintoja kohdistui taitoon tehdä hätäilmoitus oikein. Kolmanneksi eniten (12 %) valintoja sai sammutuspeite. Elävän tulen käytön rajoittaminen, asuntokohtainen pelastussuunnitelma sekä hellavahti saivat kukin 10 %:a valinnoista ja sijoittuvat sijalle neljännelle. Häkävaroitin koettiin viidenneksi tärkeimmäksi (9 %) ja se sai enemmän valintoja kuin sähkölaitteisiin laitettava ajastin (7 %) ja jauhesammutin (7 %). Vähiten tärkeimmäksi koettiin automaattinen sammutusjärjestelmä eli sprinkleri, joka sai valinnoista 5 %:a. Automaattisen sammutusjärjestelmän sijoittuminen viimeiseksi on ymmärrettävää mm. sen korkean hankintahinnan vuoksi.

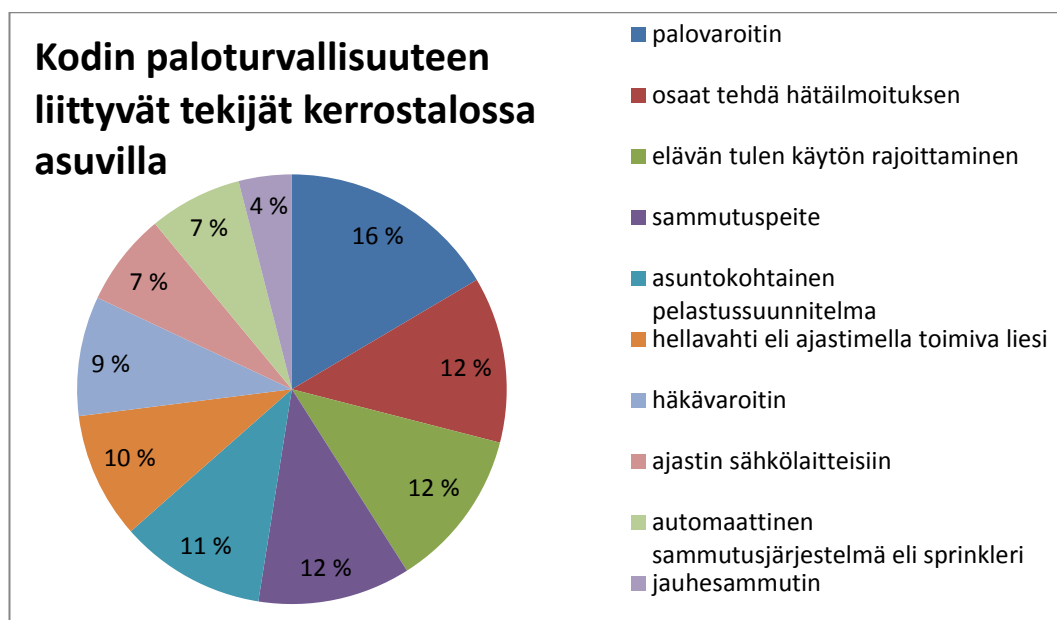
Valinnoista erottautui selkeästi tärkein eli palovaroitin ja vähiten tärkein eli automaattinen sammutusjärjestelmä. Muiden paloturvallisuus asioiden välillä erot olivat vähäiset.

5.2 Kodin paloturvallisuustekijät vastaajien asumismuodon mukaan

Luvussa 5.2 tarkastellaan miten kodin paloturvallisuus tekijät arvioitiin tärkeysjärjestykseen vastaajan asumismuodon perusteella. Lisäksi vertaillaan vaikuttiko asumismuoto siihen mikä kodin paloturvallisuus tekijä koettiin tärkeäksi ja vähiten tärkeäksi.

5.2.1 Kerrostalossa asuvat vastaajat

Kuviossa 4 on esitetty miten kerrostalossa asuvat kokivat paloturvallisuus tekijät.

Kuvio 4. Kodin paloturvallisuuteen liittyvät tekijät kerrostalossa asuvilla.

Kerrostaloasujilla palovaroitin sai eniten eli 16 %:a valinnoista. Toiseksi eniten (12 %) valintoja kohdistui taitoon tehdä hätäilmoitus, sammutuspeitteeseen sekä elävän tulen käytön rajoittamiseen. Elävän tulen käytön rajoittaminen sai kerrostalossa asuvilta 12 %:a valinnoista, kun koko vastaajien valinnoista luku oli 10 %:a. Kolmanneksi tärkeimmäksi sijoittui asuntokohtainen pelastussuunnitelma joka sai 11 %:a valinnoista. Hellavahti sijoittui valinnoilla 10 %:a sijalle neljä. Häkävaroitin, jota suositellaan käytettäväksi asunnoissa joissa on avotulipiste, sai yllättäen 9

%:a valinnoista sijoittuen sijalle viisi. Häkävaroitin koettiin jopa tärkeämmäksi kuin sähkölaitteisiin liitettävä ajastin (7 %). Automaattinen sammutusjärjestelmä sai kerrostalossa asuvien valinnoista 7 %:a, kun vastaava luku kaikilla vastaajilla oli 5 %:a. Vähiten tärkeimmäksi sijoittui jauhesammutin saaden valinnoista 4 %:a.

5.2.2 Omakotitalossa asuvat vastaajat

Kuviossa 5 on esitetty miten omakotitalossa asuvat kokivat kodin paloturvallisuus tekijät.

Kuvio 5. Kodin paloturvallisuuteen liittyvät tekijät omakotitalossa asuvilla.

Omakotitalossa asuvien vastaajien valinnoista eniten (18 %) sai myös palovaroitin. Toiseksi eniten (13 %) valintoja kohdistui taitoon tehdä hätäilmoitus sekä sammutuspeitteeseen. Jauhesammutin (10 %) sijoittui omakotitalossa asuvilla kolmanneksi tärkeimmäksi, kun kerrostalossa asuvat kokivat sen vähiten tärkeäksi. Neljänneksi tärkeimmäksi 9 %:n valinnoilla sijoittuivat elävän tulen käytön rajoittaminen, hellavahti sekä asuntokohtainen pelastussuunnitelma. Sähkölaitteisiin laitettava ajastin sekä häkävaroitin saivat 8 %:a valinnoista ja sijoittuivat sijal-

le viisi. Vähiten tärkeäksi koettiin automaattinen sammutusjärjestelmä ja se sai vain 3 % valinnoista.

5.2.3 Miten vastaajan asumismuoto vaikutti kodin paloturvallisuustekijöiden tärkeysjärjestykseen?

Tarkasteltaessa vastauksia vastaajien asumismuodon näkökulmasta huomataan asumismuodolla olevan merkitystä. Asumismuoto vaikutti erityisesti siinä mikä koettiin vähiten tärkeäksi paloturvallisuustekijäksi.

Kuvio 6. Paloturvallisuustekijät asumismuodon mukaan.

Palovaroitin nousi molemmissa asumismuodoissa paloturvallisuuden tärkeimmäksi tekijäksi. Seuraavina tärkeysjärjestyksessä tulivat taito tehdä häätäilmoitus oikein sekä sammutuspeite. Yllättäen kerrostalossa asuvat kokivat asuntokohtaisen pelastussuunnitelman, elävän tulen käytön rajoittamisen ja häkävaroittimen tärkeämmäksi kuin omakotitalossa asuvat. Alkusammutusvälineet ja erityisesti jauhesammutin koettiin omakotiasujien kohdalla tärkeämmäksi kuin kerrostaloasujil-

la. Sähkölaitteisiin liitettävää ajastinta ei koettu kummassakaan asumismuodossa kovin tärkeäksi, vaikka se on edullinen hankintahinnaltaan ja yksinkertainen käyttää. Vähiten tärkeimmäksi koettiin jauhesammutin kerrostaloasujilla ja automaattinen sammutusjärjestelmä eli sprinkleri omakotitaloasujilla.

5.3 Tutkimuksessa tärkeimmiksi koetut kodin paloturvallisuustekijät

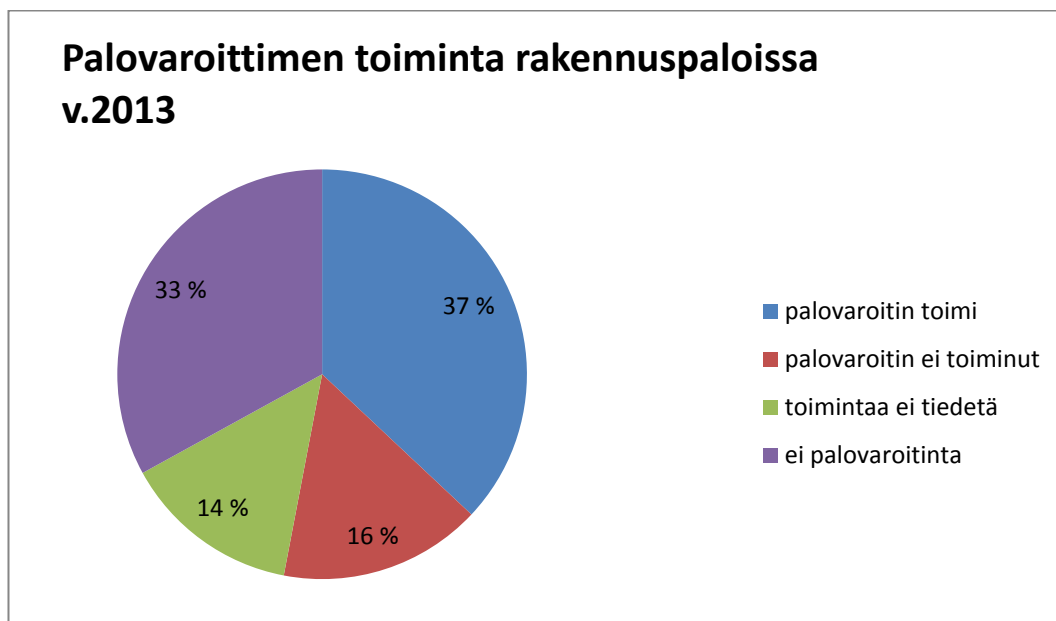
Luvussa 5.3 tarkastellaan tutkimuksessa tärkeimmiksi nousseita paloturvallisuustekijöitä palo- ja pelastusviranomaisten tilastoihin. Tarkoituksena oli selvittää kokivatko vastaajat tärkeiksi sellaiset tekijät, joilla on merkitystä paloturvallisuudessa myös tilastollisesti.

5.3.1 Palovaroitin

Kyselyyn vastanneet kokivat palovaroittimen tärkeimmäksi paloturvallisuus tekijäksi ja se sai 17 %:a valinnoista. Kahdeksan vastaajaa yhdeksästä piti palovaroitinta tärkeimpänä.

Kotitalouksista 97 %:a on hankkinut palovaroittimen, mutta varoitin puuttuu edelleen 3 %:lta (Kokki 2014 b). Kotitalo-lehden tekemään Aika tarkistaa palovaroittin- kyselyyn vastanneista vain 39 %:a oli tarkistanut palovaroittimen suositusten mukaisesti kerran kuukaudessa (Isännöintiliitto 2012). Palovaroittimen käytössä ja sen toimivuudessa näyttää siis edelleen olevan puutteita.

Kuviossa 7 on kuvattu palovaroittimen toimintaa vuoden 2013 rakennuspaloissa.

Kuvio 7. Palovaroittimen toiminta rakennuspaloissa vuonna 2013. (Pelastustoimen taskutilasto 2009–2013)

Rakennuspaloissa 37 %:ssa oli ollut toimivan palovaroitin mutta palovaroitin puuttui 33 %:ssa paloista. Tulipaloista lähes puolet (49 %) tapahtui rakennuksissa joissa palovaroitinta ei ole ollut tai se ei toiminut.

Palovaroittimen toimivuutta on vaikea arvioida kuolemaan johtaneissa asuntopaloissa, jos asunnossa ei uhrin lisäksi ole ollut muita. Vuoden 2013 kuolemaan johtaneissa rakennuspaloista lähes puolet (43 %) tapahtui rakennuksissa joissa ei ollut palovaroitinta. (Kokki 2014 a, 9.)

Palovaroitin tulee sijoittaa asunnossa siten, että se reagoi savuun mahdollisimman nopeasti ja sen antama hälytysääni kuuluu. Lisäksi palovaroittimen toiminta tulisi tarkistaa kerran kuukaudessa (ks. 2.5).

5.3.2 Häät ilmoituksen teko

Tutkimukseen vastanneet henkilöt kokivat hättilmoituksen teon taidon toiseksi tärkeimmäksi paloturvallisuus tekijäksi ja se sai 13 %:a valinnoista.

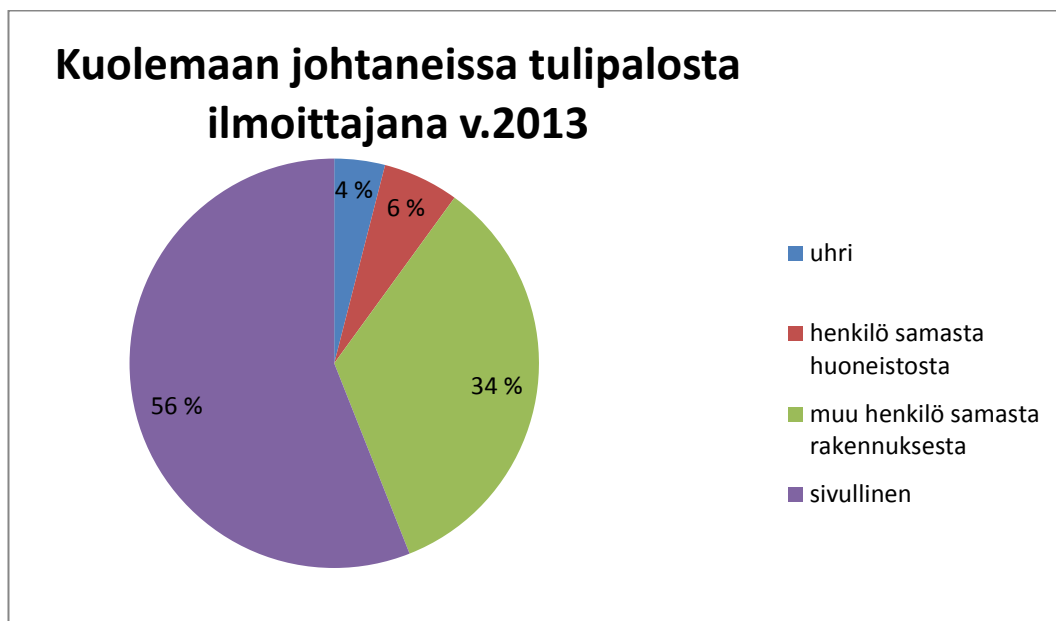
Kuviossa 8 on esitetty TNS Gallupin tekemän Miten pitäisi toimia tulipalon sytyessä? –kyselyn vastauksia.

Kuvio 8. Kuinka toimit tulipalon sytyessä? (Pelastustoimi, TNS Gallup 2014)

Kyselyyn vastanneet nimesivät tärkeimmäksi hätänumeroon soiton ja vähiten tärkeäksi palavasta rakennuksesta poistumisen. Pelastustoimen (2014) sivuilla ohjeistetaan poistumaan asunnosta ulos ja sulkemaan ovet, jos palo on omassa asunnossa. Vasta kun on turvattu poistuminen palopaikalta, soitetaan hätänumeroon. Alkusammutusta voi yrittää, jos se on mahdollista. Tärkeintä kuitenkin on, ettei vaaranna omaa tai muiden turvallisuutta.

Kuvio 9 kuvaa kuka oli ollut ilmoittajana kuolemaan johtaneissa tulipaloissa vuonna 2013.

Kuvio 9. Ilmoittaja kuolemaan johtaneessa tulipalossa v.2013. (Kokki 2014 a, 19.)

Vuoden 2013 kuolemaan johtaneista paloista ilmoittajana oli vain 4 %:ssa uhri. Kuolemaan johtaneissa tulipaloissa yli puolessa hälytyksen tekee sivullinen henkilö. Tästä johtuen palo havaitaan usein liian myöhään ja siksi se on usein ehtinyt kehittyä jo pitkälle (Kokki 2014 a, 9). Tulipalossa savukaasut kehittyvät hengenvaaralliseksi jo muutamassa minuutissa ja siksi rakennuspalossa tulisi aina muistaa vahinkojen minimoinnin lisäksi turvata mahdollisimman nopea pelastautuminen palosta (Pelastustoimi 2014).

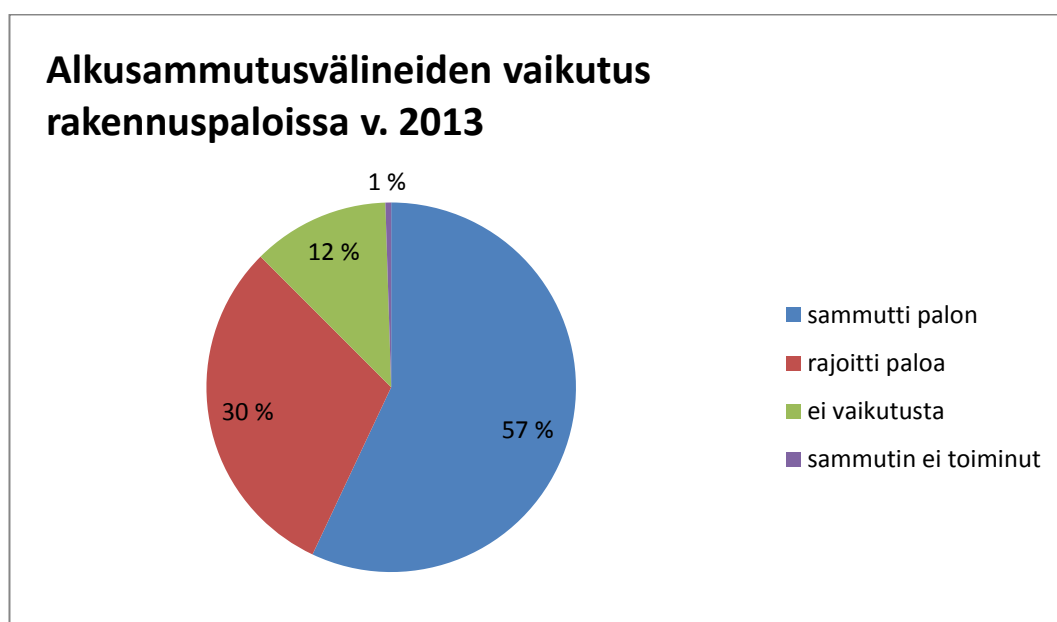
Sukulaiseni asunnossa syttyi astianpesukone palamaan. Onneksi he olivat kotona, sulkivat keittiön oven ja poistuivat naapuriin, josta soittivat hätäilmoituksen.

Useimmiten palokuolemissa kyseessä on henkilö, jonka toimintakyky on alentunut ja tästä johtuen hätäilmoituksen teko eikä pelastautuminen palopaikalta onnistu (ks. 2.4).

5.3.3 Alkusammutusvälineet

Kolmanneksi tärkeimmäksi kodin paloturvallisuustekijäksi vastaajat kokivat sammutuspeitteen ja se sai 12 %:a valinnoista. Tutkimukseen liittyneeseen tilaisuuteen osallistuneet vastaajat kuitenkin kokivat sammutuspeitteen haastavaksi ja epäröivät uskaltaisivatko sellaista oikeassa tilanteessa käyttää. Jauhesammutin sai kaikkien vastaajien valinnoista 7 %:a. Jauhesammuttimen kohdalla oli kuitenkin havaittavissa eroa asumismuodon välillä ja omakotitalossa asuvat vastaajat kokivat sen tärkeämmäksi kuin kerrostalossa asuvat.

Kuvio 10 kuvaa miten alkusammutus rakennuspaloissa oli vaikuttanut paloon.

Kuvio 10. Alkusammutusvälineiden vaikutus kaikissa rakennuspaloissa vuonna 2013. (Pelastusopiston taskutieto 2009–2013)

Vuoden 2013 kaikista rakennuspaloista alkusammutuksella oli kyetty sammuttamaan 57 %:ssa paloista ja 30 %:ssa se oli rajoittanut paloa. Vain 12 %:ssa paloista alkusammutuksella ei ollut merkitystä. Alkusammutusvälineiden onnistuneella käytöllä on merkitystä, sillä ajalla ennen pelastustoiminnan alkamista on merkittävä vaikutus seurauksiin joita tulipalosta syntyy (Kokki 2014 a, 10).

Kuolemaan johtaneissa tulipaloissa alkusammutusvälineiden olemassa olosta ei aina saada tietoa. Vuonna 2013 kuolemaan johtaneista rakennuspaloista vain yhdessä oli alkusammutus sammuttanut palon. Näistä kuolinpaloista vain 6 %:ssa alkusammutusta oli käytetty ja 57 %:ssa ei ollut alkusammutusvälineitä. (Kokki 2014 a, 20.) Kuolemaan johtaneissa tulipaloissa on yleisesti kyseessä henkilö jonka toimintakyky on alentunut ja siksi alkusammutusta ei aina kyetä tekemään (ks. 2.4).

5.4 Vastaajien kokemuksia ns. läheltä piti–tilanteissa

Luvussa 5.4 tarkastellaan oliko tutkimukseen vastanneilla ollut omakohtaisia tai tuttavallisen kokemuksia, paloturvallisuuteen liittyvissä läheltä piti–tilanteissa. Sekä millaisia nämä tilanteet ovat olleet ja mikä vaaratilanteen oli aiheuttanut.

Kuviossa 11 esitetään keiden kokemia läheltä piti–tilanteet olivat olleet.

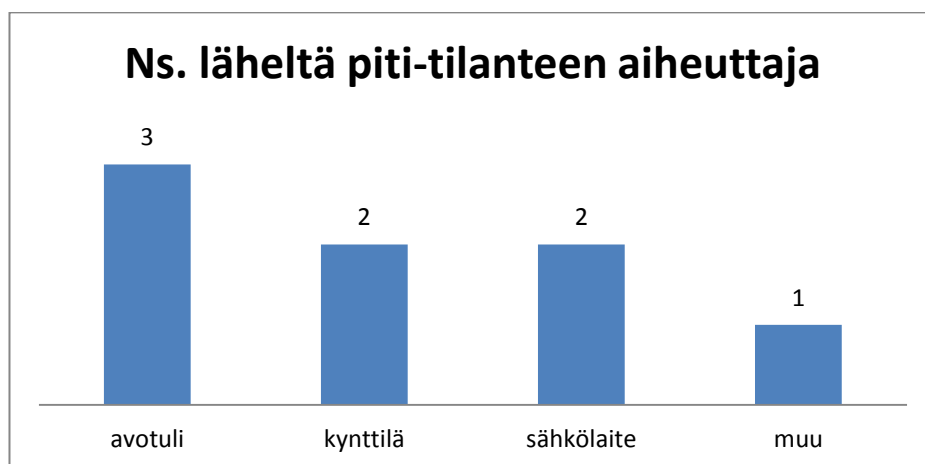

Kuvio 11. Kokija läheltä piti – tilanteissa.

Läheltä piti–tilanteissa neljällä vastaajista kokemukset olivat olleet tuttavallisen tai sukulaisen. Näistä kahdessa kyseessä oli ollut muistisairas henkilö. Omakohtaisia

kokemuksia oli ollut kolmella vastaajalla. Yhdestä vastuksesta ei saanut kokijaa selville. Vain yksi vastaaja ilmoitti, ettei hänellä eikä hänen tuttavillaan ole ollut minkäänlaista kokemusta ns. läheltä piti-tilanteesta.

Kuviossa 12 esitetään mikä läheltä piti-tilanteen oli aiheuttanut.

Kuvio 12. Tekijä läheltä piti-tilanteessa.

Avotuli (3). Avotuli asunnossa oli syynä kolmessa vaaratilanteessa. Näissä tilanteissa kahdessa kyse oli muistisairaana henkilön toiminnasta.

”Muistiongelmainen anoppini tunsi asuntonsa viileäksi, joten hän päätti laittaa öljykattilaan puita. Onneksi satuin käymään hänen luonaan samana päivänä.”

”Eräs dementiaa sairastava ystäväni oli huomannut, että lämminvesi oli kylmää. Hän laittoi lämminvesivaraajan alle nuotion. Hän kuoli häkään.”

”Iäkkäällä äidilläni oli vaaratilanne. Asui yksi, liikkui huonosti, sytytteli tulta, puhalteli siihen ja palava paperi lennähti hiuksiin ja aamutakille. Kuin ihmeen kaupalla hän pääsi vesihanan luokse, joka oli aika etäällä. Tämä oli aivan karmaiseva tilanne kuulla jälkeensä. Mitä olisikaan voinnut tapahtua...”

Kynttilä (2). Kahdessa läheltä piti-tilanteessa vaaratilanteen oli aiheuttanut kynttilä ja sen varomaton käyttö.

”Lämpökynntilän syttyminen korkeaksi liekiksi joulupöydässä, vaikka oli erillisessä astiassa. Onneksi ei parempia esimerkkejä”

Vastaajat joilla läheltä piti-tilanne oli johtunut elävästä tulesta, eivät kokeneet elävän tulen käytön rajoittamista tärkeänä. Elävän tulen käytön rajoittaminen sai näiden henkilöiden valinnoista vain 5 %:a.

Sähkölaite (2). Sähkölaitteen aiheuttamassa vaaratilanteessa toisessa oli kyse astianpesukoneesta joka oli syttynyt palamaan. Toisessa tapauksessa vaaratilanteen oli aiheuttanut lukulamppu joka oli jätetty liian lähelle vuodevaatteita ja sytyttänyt liinavaatteen palamaan.

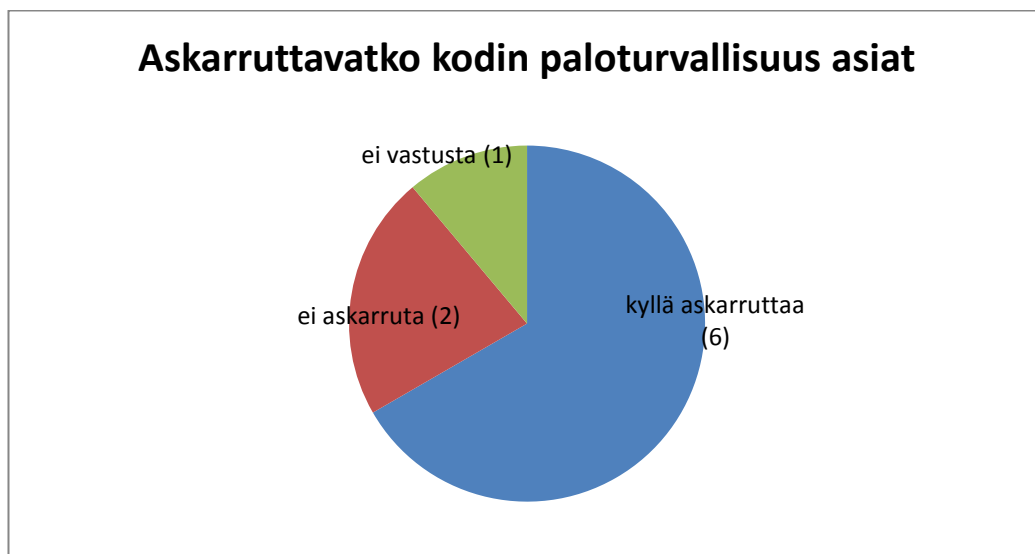
Muu vaaratilanne (1). Yhdellä vastaajista oli vaaratilanteen aiheuttajana ollut no-kipalo

Vastaajat, joilla oli ollut omakohtaisia kokemuksia vaaratilanteista, kokivat myös hätäilmoituksen teon taidon tärkeämmäksi kuin ne henkilöt joilla vaaratilanne oli kohdistunut tuttavaan. Myös alkusammutusvälineistä sammutuspeitteen merkitys kasvoi vastaajilla joilla oli ollut omakohtaisia vaaratilanteita.

5.5 Kodissa askarruttavat paloturvallisuusasiat

Luvussa 5.5 tarkastellaan oliko vastaajilla kodeissaan paloturvallisuuteen liittyviä asioita jotka heitä askarruttivat, ja millaisia nämä asiat olivat.

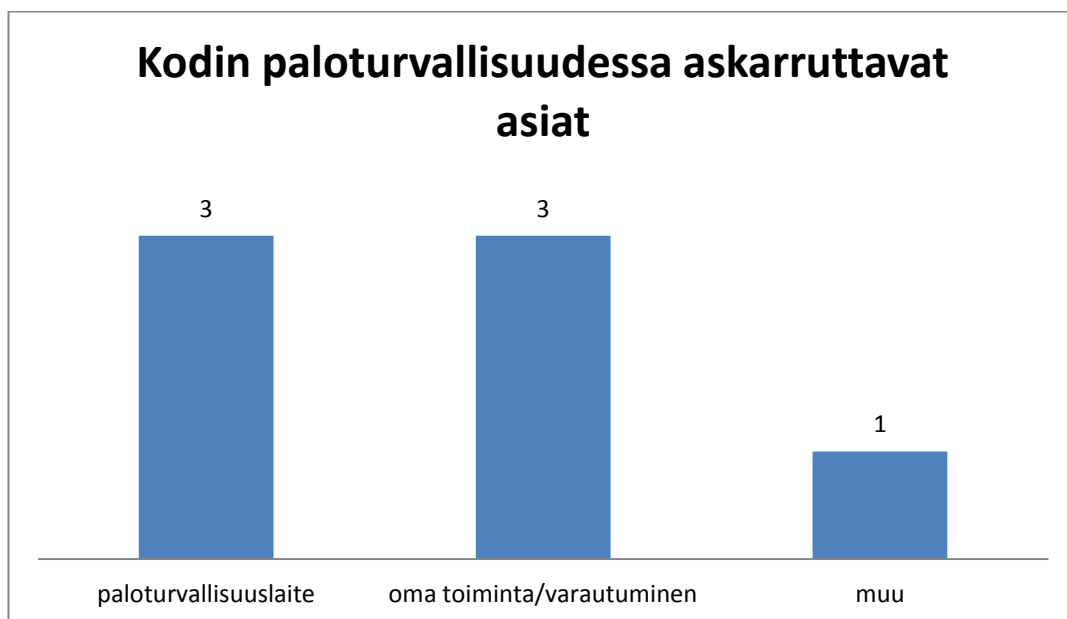
Kuviossa 13 kuvataan kokivatko vastaajat, että kodin paloturvallisuus asiat askarruttavat.

Kuvio 13. Kodin paloturvallisuus asiat askarruttavat.

Kuusi vastaajaa yhdeksästä koki kodissaan olevan paloturvallisuuteen liittyviä asioita jotka heitä askarruttivat. Kaksi vastaajista ei kokenut paloturvallisuusasioiden askarruttavan ja yksi vastaajista oli jättänyt kohdan tyhjäksi. Kodissa askarruttivat oman toiminnan lisäksi paloturvallisuuslaitteet sekä hormien kunto.

Kuviossa 14 on esitetty millaiset asiat vastaajia paloturvallisuudessa askarruttivat.

Kuvio 14. Paloturvallisuudessa askarruttava tekijä.

Oma toiminta (3). Yhteinen tekijä, joka vastaajia omassa toiminnassa askarrutti, oli varautuminen. Yksi vastaajista pohti asuntokohtaisen pelastussuunnitelman teon tärkeyttä ja sitä ettei hänellä ollut myöskään käsitystä taloyhtiön pelastussuunnitelmasta. Toisen poistumistien kuin ulko-oven puuttuminen askarrutti yhtä omakotitalossa asuvaa. Vain yksi vastaaja pohti elävän tulen riskejä ja kynttilöiden käyttö sekä sisällä että ulkona. Yksi vastaajista oli nimennyt omakohtaisen osaamisen heikentymisen riskiksi ja koki, että lisälaitteiden ja varoittimien hankinta ovat silloin tärkeitä.

”Jos oma osaaminen vaikeutuu, laitteita hankittava.”

Paloturvallisuuslaite (3). Paloturvallisuuteen laitteissa askarrutti mm. laitteiden kunto ja ovatko ne oikein sijoitettu. Hellaan asennettavan ajastimen hankintaa pohdittiin mutta vastaaja oli epävarma voiko sellaisen vanhaan lieteen asennuttaa. Yhdellä omakotitaloasujalla oli huolen aiheena talon hormien kunto. Yksi vastaajista ilmoitti, että häneltä puuttuu vaahtosammutin mutta koki elävän tulen tarkkaa käsittelyä tärkeämpänä.

”Vaahtosammutin puuttuu. Aina on mietitty tarkkaan tulen käsittelyä. Sattuma voi olla suurin uhkatekijä.”

Muu (1). Asuintalon hormien kunto.

5.6 Kokivatko vastaajat paloturvallisuuden lisäämisellä olevan merkitystä siihen, että kotona voidaan asua pidempään?

Vastaajilta kysyttiin onko paloturvallisuuden lisäämisellä merkitystä, että kotona voidaan asua pidempään. Seuraavassa on heidän mielipiteitään ja pohdintoja asiasta.

Kuvio 15 kuvaa miten vastaajat kokivat paloturvallisuuden vaikuttavan kotona asumisen keston.

Kuvio 15. Onko paloturvallisuudella merkitystä kotona asumisen keston?

Enemmistö (7) vastaajista koki paloturvallisuudella olevan merkitystä siihen, että ikääntynyt voi asua kotona pidempään. Viisi vastasi kysymykseen selkeästi kyllä ja kaksi arveli, että paloturvallisuusasiat voivat edesauttaa. Kahdessa vastauksessa ei voinut päätellä mikä oli vastaajan kanta asiaan, sillä niissä ei selkeästi vastattu asetettuun kysymykseen.

”Kyllä, jos henkilö muuten edelleen pärjää kotonaan.”

”Kyllä edesauttaa, varsinkin jos tulee muistiongelmia.”

”Kun on kiinnitetty huomio paloturvallisuuteen, niin myöskin muut asiat asumisessa on otettu huomioon”

”Myös tieto auttaa. On luotava itselleen ajatusrata miten toimia, jos jotain sattuu. Varovaisuus.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseen liittyneeseen tilaisuuteen osallistui vain 1/3 osa tutkimukseen vastanneista. Tämän perusteella voi olettaa ettei aihetta koettu kiinnostavaksi tai tärkeäksi. Paloturvallisuus ei kuitenkaan järjestetyn tilaisuuden perusteella vaikuttanut kovin tutulle, sillä osa kyselyssä esitetyistä paloturvallisuustekijöistä oli osallistujille tuntemattomia.

Tämän nyt tehdyn tutkimuksen perusteella ikääntyvät kokevat tärkeiksi samoja paloturvallisuusasioita joilla on myös tilastollisesti merkitystä. Palovaroitin, taito tehdä hätäilmoitus ja alkusammutusvälineistä sammutuspeite saivat vastaajilta eniten valintoja.

Palovaroitin koettiin tärkeimmäksi. Tarkasteltaessa paloviranomaisten ylläpitämiä tilastoja kuitenkin huomataan, että lähes puolet tulipaloista oli tapahtunut rakennuksissa joissa ei ole ollut palovaroitinta tai sen toiminnassa oli ollut puutteita. Tämä herättääkin kysymyksen, että vaikka rakennukseen hankitaan palovaroitin niin huolehditaanko sen toimivuudesta (ks. 5.3.1). Erityisesti ikääntyneille tuo palovaroittimen testauksessa ja huollossa haasteita varoittimen sijainti.

Toiseksi tärkeimmäksi paloturvallisuus tekijäksi koettiin taito tehdä hätäilmoitus. Tilaisuudessa käytiin läpi kuinka hätäilmoitus tehdään ja miten tulipalotilanteessa tulisi toimia. Tämä paloturvallisuustekijä oli kyselyssä esitetty epäselvästi joten ei voida olla varmoja siitä miten vastaajat olivat kohdan ymmärtäneet. Ihmisillä näyttää kuitenkin olevan epätietoisuutta kuinka tulipalotilanteessa tulisi toimia (ks. 5.3.2). Myös tämän tutkimuksen tilaisuudessa olleet henkilöt olisivat ensisijaisesti yrittäneet sammuttaa palon.

Sammutuspeite koettiin kolmanneksi tärkeimmäksi, vaikka tilaisuudessa olleet epäilivät uskaltaisivatko sitä tulipalossa käyttää. Tilastollisesti onnistuneella alkusammutuksella on rakennuspaloissa merkitystä. Alkusammutus vaatii tekijältä kuitenkin taitoa ja riittävää toimintakykyä. Alkusammutuskoulutusta järjestetään mm. kouluissa ja työpaikoilla mutta ikääntyville suunnattua koulutusta ei ole saatavilla.

Kuolemaan johtaneissa tulipaloissa on useimmiten kyseessä henkilö jonka toimintakyky on alentunut. Tällaisella henkilöllä ei myöskään ole edellytyksiä tehdä tarvittavaa alkusammutusta. Toimintakyvyn alentumisesta johtuen myös poistuminen palopaikalta viivästyy tai ei onnistu lainkaan (ks. 2.4).

Kodin paloturvallisuusasioilla koettiin olevan merkitystä siihen, että kotona voidaan asua pidempään.

”Kun on kiinnitetty huomio paloturvallisuuteen, niin myöskin muut asiat asumisessa on otettu huomioon.”

Vastaajia kuitenkin askarruttivat mm. oman toimintakyvyn alentuminen ja siitä johtuvat mahdolliset vaaratilanteet sekä puuttuuko asunnosta alkusammutusvälineitä ja toimiiko palovaroitin.

Palovaroittimen toimivuus tarkastetaan palotarkastuksia. Palotarkastuksia tehdään asuinrakennuksista pientaloihin mutta ei yksittäisiin kerrostaloasuntoihin. Osa kunnista on ottanut käyttöön rakennuksen omistajan omatoimisen palotarkastuksen, jossa tarkastuksen tekee asukas. Vastuu paloturvallisuudesta on siis asukkaalla huolimatta hänen taidoistaan tai toimintakyvystään.

Valtakunnallinen suuntauksen mukaan ikääntyneiden laitoshoidtoa vähennetään ja pääpaino hoidossa siirtyy kotihoitoon. Tämä tarkoittanee sitä, että yhä huonompi-kuntoisia ikäihmisiä hoidetaan heidän omissa kodeissaan. Tällä hetkelläkin moni ikääntynyt elää täysin ulkopuolisen avun varassa ja tämän ryhmän voidaan olettaa kasvavan vanhuspalveluissa tehtävien rakennemuutosten myötä.

Kuolemaan johtaneissa rakennuspaloissa on yleistä, että henkilön toimintakyky on heikentynyt. Toimintakyvyn heikkenemiseen on monia syitä kuten ikääntymisestä mutta myös päihteistä johtuva toimintakyvyn alentuminen. Suuressa osassa (70 %) palokuolemista on päihteiden käytöllä ollut merkitystä (Kokki 2014 a, 8). Suurten ikäluokkien alkoholin kulutus on ollut jo nuoruudessa yleisempää kuin vastaavilla ikäluokilla aiemmin (Sisäministeriö 2012 b, 7). Tämä yhdistettynä asuntojen huonoon paloturvallisuuteen voidaan olettaa ikääntyvien palokuolemien lisääntyvän tulevana vuosina.

7 POHDINTA

Koen etten kaikilta osin saavuttanut tutkimukselle asetettuja tavoitteita. Syinä olivat mm. kyselykaavake, joka ei täysin palvellut tarkoitustaan, ja tutkimuksen pieni otos. Tutkimuksessa käytetty kyselykaavake mahdollisti sen, että moniin kysymyksiin pystyi vastaamaan vain kyllä tai ei. Tämä kyselykaavake oli laadittu alkuperäisen suunnitelmani eli videon teon tueksi. Koska tutkimuksen otos oli myös pieni, olisi teemahaastattelu ollut parempi vaihtoehto. Sen avulla olisin luultavimmin saanut enemmän tietoa kuin kyselylomakkeella. Analyysivaiheen edetessä mieleeni nousikin paljon kysymyksiä joihin en nyt saanut vastausta. Tutkimuksen pieni otos ja huonosti asetetut kysymykset olivatkin työni suurin haaste.

Ikääntyneet arvioivat tärkeiksi niitä paloturvallisuusasioita joilla on myös tilastollisesti merkitystä. Näiden tietojen ja taitojen ylläpito kuitenkin vaatii ikääntyneiltä tiettyjä edellytyksiä. Tehdessäni tätä tutkimusta huomasin paloturvallisuuteen liittyvää tietoa olevan runsaasti saatavilla mutta tieto on pääsääntöisesti sähköisessä muodossa. Kaikilla ei kuitenkaan ole tarvittavaa taitoa hakea tietoa internetistä eikä seuloa sieltä saatua informaatiota. Perinteisiä paperisia turvallisuusoppaita on myös saatavilla. Itselleni kuitenkin heräsi tämän työn aikana kysymys, että ovatko nämä oppaat tavoittaneet kohderyhmäänsä.

Erityisesti ikääntyville suunnattua paloturvallisuuskoulutusta ja -ohjausta ei näytä olevan saatavilla. Ikääntyneillä on ikääntymisestä huolimatta edellytyksiä oppia uutta ja tämä tulisi ottaa paremmin huomioon. Myös heille tulisi tarjota paloturvallisuuteen liittyvää koulutusta ja ohjausta. Tämä tulee kuitenkin tehdä ikääntyneiden ehdoilla ja huomioida heidän taidot sekä erityistarpeet.

Ikääntyneiden kanssa voisi soveltaa esimerkiksi ns. turvallisuuskävelyn mallia. Turvallisuuskävelyjä tehdään mm. työpaikoilla yhteistyössä henkilökunnan ja pelastusviranomaisten kanssa. Tarkoituksena on saada henkilökunta huomaamaan työpaikkansa mahdolliset riskit ja vaaranpaikat. Lisäksi myös opitaan ehkäisemään vaaratilanteita ja huomioimaan kiinteistön kaikki poistumistiet. (Suomen pelastusalan keskusjärjestö 2008.)

Suomessa on lukuisia ikääntyvien asumisturvallisuutta edistäviä hankkeita. Nämä ovat kuitenkin yleisesti paikallisia ja eivät siis ole kaikkien saatavilla. Hankkeissa mm. koulutetaan kotipalvelun henkilökuntaa huomaamaan asuntojen mahdolliset vaaratekijät sekä vapaaehtoisia henkilöjä tarkastamaan ikääntyneen kodin turvallisuusasiat. Yhteistä näissä on se, että mahdollisia turvallisuusuhkia ja – puutteita havainnoi ulkopuolinen henkilö, ei ikääntynyt itse. Omaisena tai ikääntyvien parissa työskentelevänä syylistymme liian usein siihen, että päätämme asioista ikääntyvien puolesta mitätöiden heidän omat taidot ja voimavarat. Ikääntyneen tulee voida voimavarojensa mukaan olla koko elämänsä ajan osallisena yhteiskunnassa.

Tätä tutkimusta tehdessäni minulle muodostui vahva näkemys, että ikääntyville tulee tarjota paloturvallisuusasioihin liittyvää konkreettista koulutusta ja neuvontaa. Pelkän tiedon tarjoaminen voi aiheuttaa lisää ahdistusta ikääntyneelle varsinkin, jos hänellä ei ole saadun tiedon pohjalta resursseja tehdä tarvittavia muutoksia asumisen paloturvallisuuden parantamiseksi. Ikääntynyttä ei siis auta tieto, että palovaroittimen paristo tulee vaihtaa vuosittain, jos hänellä ei ole kykyä sitä paristoa itse vaihtaa tai vaihdattaa.

Toivon myös, että alkuperäinen ajatukseni paloturvallisuusvideon tuottamisesta toteutuisi. Valikoimalla videolle tärkeimmät paloturvallisuutta lisäävät tekijät mahdollistettaisiin, että tarvittava tieto löytyy yhdestä tietolähteestä. Tämä ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa joka syntyy mm. siitä, ettei ikääntyvällä ole resursseja tehdä tarvittavia toimenpiteitä joko fyysisten tai taloudellisten ongelmien vuoksi. Tähän haasteeseen tulisi kuntien kiinnittää erityistä huomiota, kun kotihoitoa lisätään.

Tämän työn tekeminen laittoi minutkin pohtimaan omaa ikääntymistä ja sitä millaista vanhuutta itselleni toivon. Teen työtä ikääntyneiden parissa ja olen työssäni huomannut ikääntyviin kohdistuvaa yleistä väheksyntää. Tästä johtuen on objektivisuuden säilyttäminen ollut ajoittain vaikeaa. Onneksi perheestäni löytyy paloalan asiantuntija joka auttoi minua huomaamaan asiat realistisemmin.

Valitsemani aihe tuntui ajoittain haastavalle siihen liittyvien vieraiden termien ja minulle ennestään tuntemattoman lainsäädännön vuoksi. Aiheen ajankohtaisuus kuitenkin lisäsi mielenkiintoa ja antoi voimaa kohdata matkalle tulleet haasteet. On ollut mielenkiintoista huomata kuinka tämä työni on jo tässä vaiheessa herättänyt mielenkiintoa ja synnyttänyt keskustelua. Kiitänkin ohjaajaani Ahti Nymania siitä ettei hän antanut minun luovuttaa, vaikka itselläni oli voimavarat ajoittain vähissä.

LÄHTEET

Abramsson, M & Hagberg, J-E. 2012. Omsorgens skugga – äldres strategier i boendet. Teoksessa *Åldrande och omsorgens gestatningar*. 125- 146. Toim. Jeppsson Grassman, E. & Whitaker, A. Malmö. Studentlitteratur Ab.

Alasuutari, P. 2013. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika. Vastapaino.

Finne- Soveri, H. 2008. Muistisairauden diagnosoiminen ja hoidon seurannan järjestäminen tärkeää. Teoksessa *Laadukkaat dementia-palvelut*. 25-33. Sormunen, S. & Topo, P. (toim.). Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hakonen, S. 2008. Kolmas ikä voimaantumisen aikana. Teoksessa *Kuluerästä voimavaraksi, Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin*, 153- 159. Suomi, A & Hakonen, S (toim.). Juva. PS-kustannus.

Hirsijärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo. Tammi.

Holly, A. 2010. Old Age, Health and Long-term Care. 213-238. Teoksessa *Ageing, Health and Pensions in Europe*. Toim. Bovenberg, L., Van Soest, A. & Zaidi, A. Iso-Britannia. PALGRAVE MACMILLAN.

Ikäteknologia. KÄKÄTE - Käyttäjälle kätevä teknologia 2010-2014. Viitattu 9.3.2014. <http://www.ikateknologia.fi/fi/>

Isännöintiliitto. 2012, Viitattu 3.5.2014. <http://www.isannointiliitto.fi/isannointiliitto/lehdet/kotitalolehti/kotitalolehdenuutiset/29326.aspx>

Kauhanen-Simainen, A. 2009. Valmentaudu vanhuuteen viisaasti – Opas omaehtoinen ikääntymiseen. Saarijärvi. CIM kustannus.

Kivelä, S-L & Vaapio, S. 2011. Vanhana tänään. Helsinki. Suomen Senioriliikery.

Kivelä, S-L. 2012. Hyviä vuosia, Arvokas ja turvallinen ikääntyminen. Helsinki. Kirjapaja.

Kokki, E. 2011. Palokuolemat ja ihmisen pelastamiset tulipaloissa 2007–2010. Kuopio. Pelastusopiston julkaisu.

Kokki, E. 2014 a. Palokuolemat vähentyneet. Kuopio. Pelastusopiston julkaisu.

Kokki, E. 2014 b. Blogit. Viitattu 2.5.2014. http://www.pelastusopisto.fi/fi/pelastusopisto/blogi.aspx/102/0/hanki_palovaroitin_52267

Korhonen, M. 2003. Nopeus. Teoksessa *Gerontologia*. 117- 122. Toim. Heikkinen, E & Rantanen, T. Tampere. Duodecim.

- Kotitapaturmien ehkäisykampanjan verkkojulkaisu. 2010. Viitattu 7.4.2014.
<http://www.kotitapaturma.fi/wp-content/uploads/2011/08/Tilastokatsaus-2010-Koti-ja-vapaa-ajan-tapaturmat.pdf>
- L 1.1.2010/239. Sisäasiainministeriön asetuspalovaroitimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 29.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090239>
- L 28.12.2012/980. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista. Säädos Finlexin sivuilla. Viitattu 9.5.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- L 29.4.2011/379. Pelastuslaki. Säädos tietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 10.3.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L3P15>
- L 5.5.2011/407. Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 9.3.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110407>
- Laitinen, M & Nikupeteri, A. 2013. Toimijana ja osallisena. Teoksessa Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. 427–458. Laitinen, M & Niskala, A (toim.). Vantaa. Osuuskunta Vastapaino.
- Lunetta, P. 2009. Palokuolemat. Teoksessa Tapaturmat Suomessa. 139- 140. Toim. Tiirikainen, K. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Marin, M. 2002. Yhteiskunta ja hyvä vanheneminen: lähestymistapoja hyvän vanhenemisen yhteiskunnallisiin ehtoihin. Teoksessa Vanhuuden voimavarat, 89–117. Heikkinen, E & Marin, M (toim.). Vammala. Tammi.
- Muistiliitto. 2014. Viitattu 10.4.2014. <http://www.muistiliitto.fi/fi/muisti-ja-muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet/>
- Näslindh-Ylispangar, A. 2012. Vanhuksen terveyden, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. 2012. Edita.
- Paloturvallisuusinfo. 2014. Viitattu 21.04.2014.
<http://www.paloturvallisuus.info/Default.aspx?tabid=252>
- Pelastustoimen taskutilasto 2006- 2010. Viitattu. 6.4.2014.
<http://www.pelastusopisto.fi/pelastus/home.nsf/pages/D1EFF253B661ABC5C22571B8003A8487?opendocument>
- Pelastustoimen taskutilasto 2009- 2013. Viitattu 6.4.2014.
http://www.pelastusopisto.fi/download/52268_Pelastustoimen_taskutilasto_2009-2013.pdf?aa0f73d45712d188
- Pelastustoimi / Gallup. 2014. Viitattu 2.5.2014.
http://www.pelastustoimi.fi/download/51762_Gallup_2014_-

[_Hatatilanteissa_toimiminen_on_melko_hyvin_hallinnassa.pdf?710bf48ad104d188](#)

Pelastustoimi. 2014. Pelastusinfo.fi / Turvatietoa. Viitattu 14.4.2014.
<http://www.pelastustoimi.fi/turvatietoa>

Pikkarainen, A. 2007. Ympäristö. Teoksessa Vanheneminen ja terveys, 42- 68. Lyyra, T-M. & Pikkarainen, A. Tiikkainen, P (toim.). Tampere. Tammer- Paino Oy.

Pohjolainen, P. 1996. Normaalit ikääntymismuutokset. Teoksessa Ikäänny viisaasti. 16–20. Karvinen, E., Koivisto, R., Koponen, P-L., Laner, A., Pohjolainen, P., Ruth, J-E., Sihvola, T. & Suni, A.. Saarijärvi. Gummerus.

Puumalainen, P. 2011. Ikääntyneiden asuminen ja hyvinvointi. Itä-Suomen yliopisto.

Rauhala, P-L & Virokannas, E. 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Sosiaalityön arvot ja etiikka. 235–255. Pehkonen, A & Väänänen-Fomin, M (toim.). 2011. Juva. Bookwell Oy.

Ruoppila, I. 2002. Psyykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa Vanhuuden voimavarat, 119- 150. Heikkinen, E & Marin, M (toim.). Vammala. Tammi.

Saarenheimo, M. 2008. Kokemustieto ja hiljainen tieto ikäihmisten ja yhteisöjen voimavarana. Teoksessa Kuluerästä voimavaraksi, Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin, 160- 168. Suomi, A & Hakonen, S (toim.). Juva. PS-kustannus.

Sandelin, A-M. Palveluneuvoja. Vaasan kaupungin Ikäkeskus. Haastattelu 22.4.2014.

Siltala, P. 2013. Vanhuus, elämä haluaa tulla eletyksi. Helsinki. Kirjapaja.

Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2011. Turvallinen elämä ikääntyneille - Toimintaohjelma ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi.
<http://www.intermin.fi/julkaisu/192011?docID=24903>

Sisäasiainministeriön julkaisu 2012 b. Sisäisen turvallisuuden ohjelman alatyöryhmäraportti. Alkoholi- ja muiden päihdesidonnaisten turvallisuusuhkien torjuminen. Viitattu 22.4.2014.
http://www.intermin.fi/download/37993_STO_alkoholiryhma2012_FINAL.pdf

Sisäasiainministeriön julkaisu 27/2012 a. Turvallisia vuosia ikääntyneille - Selvitys ikääntyneiden turvallisuustilanteesta Suomessa.
<http://www.intermin.fi/julkaisu/272012?docID=34419>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Viitattu 18.2.2014.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/verkkouutinen/-/view/1869494>

Sulkakoski, S. 2013. Ikääntyneet osallisena kehittämistyössä, Kokemuksia Kamparatti-toimintamallin kehittämisestä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. 2013. Viitattu 6.4.2013. <http://www.spek.fi/news/Palokuolemat-lisaantyyvat-merkittavasti-vuodesta-2011-/kih24s4q/2e12bb0f-bef7-4767-b509-a0d58d6acdce>

Suomen pelastusalan keskusjärjestö. 2014. Viitattu 18.2.2014. <http://www.spek.fi/news/Vuonna-2013-palokuolemia-sattui-poikkeuksellisen-vahan/14833/9119646a-fb9c-4d2e-bef4-9d4bfd2be7e4>

Suomen pelastusalan keskusjärjestön ajankohtaistiedote. 3/2008. Viitattu 22.4.2014. <http://www.spek.fi/loader.aspx?id=f65409d3-8ef4-4635-b6b0-caec7c9703f8>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Viitattu 17.3.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/ikaantyneet/kotihoidon_laskenta

Tilastokeskus. 2009. Viitattu 16.3.2014. http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-12-18_002.html

Tilastokeskus. 2012. Viitattu 11.4.2014. http://www.tilastokeskus.fi/til/vaenn/2012/vaenn_2012_2012-09-28_tau_001_fi.html

Tilastokeskus. 2014. Viitattu 11.4.2014. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa. Tammi.

Vaasan kaupungin Ikääntymispoliittinen ohjelma vuosille 2010–2015. Ikääntymispoliittinen toimikunta. Vaasa 2010. Viitattu 29.9.2013. www.vaasa.fi/Link.aspx?id=1225318

Yleisradio uutiset. 2012. Viitattu 28.3.2014. http://yle.fi/uutiset/yli_65-vuotiaita_on_jo_miljoona/6258233

Ylikarjula, S. 2011. Vanheneminen kielletty? Elämänkokemuksen puolustus. Helsinki. Kirjapaja.

Ympäristöministeriö 2013. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma vuosille 2013–2017. Viitattu 4.4.2014. http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Ikaantyneiden_Asumisen_Kehittamisohjelma

LIITE 1.

Vaasan kaupunki – Vasa stad
Sosiaali- ja terveysvirasto – Social- och hälsovårdsverket
Koti- ja laitoshoidto Hem- och anstaltsvård

Päätös - Beslut
15.4.2013

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
Koti- ja laitoshoidon tulosalueen johtaja

Pykälä - Paragraf **Dno - Dnr**
39/2013

Esittelijä - Föredragande **Leif Holmlund**

Asia - Ärende
Tutkimus.lupa / Miekka Jaana ja Jukka Ura

Esitys - Förslag
Vaasan ammattikorkeakoulun sosiaalialan sosionomiopiskelija Jaana Miekka ja Kuopion Pelastusopistossa palopäälliköiden insinöörien tutkintoa opiskeleva Jukka Ura tekevät oppinnäytetyötä.

Oppinnäytetyön nimi on "Paloturvallisuus videon tuottaminen ikääntyneille".

Oppinnäytetyön aiheena on paloturvallisuus videon tuottaminen ikääntyneille. Kohderyhmänä ovat kotona asuvat ikääntyneet ja video tehdään Aktivointi-TV:lle.
Tavoitteena on ikääntyvien paloturvallisuuden lisäämiseen yksinkertaisten arkisten asioiden kautta, sekä pyrkimys vaikuttaa asenteisiin.
Video/oppinnäytetyö tehdään kahden eri koulutusalan (sosiaaliala ja pelastusala) yhteistyönä.
Videon materiaalin valitsemisessa käytetään viranomaislähteisiin perustuvaa tietoa, sekä Vaasan kaupungin Ikäkeskuksen Kokemuskertojien toivolta ja odotuksista.

Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan Ikäkeskuksen johtaja Hannele Laaksosen käyttöön.

Liitteenä tutkimuslupa-anomus liitteineen.

Päätös - Beslut
Hyväksyt.

Allekirjoitus - Underskrift

Matti Paloneva

Tiedoksianto - För kändedom Sotela, uo, opiskelijat, *H Laaksosen*

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av
Koti- ja laitoshoidon johtaja Matti Paloneva, 06 325 1644

Otteen oikeaksi todistaa
Utdragets riktighet bekräftar

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande
Päätöksen ryhtymätöu voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatituksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta:
Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från deländet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:
Sosiaali- ja terveyslautakunta Social- och hälsovårdsnämnden
Rantakellarintie 4 Krukkällarvägen 4
65101 VAASA 65101 VASA

LIITE 2.

IKÄÄNTYVÄN PALOTURVALLISUUS

Alla luetellut asiat liittyvät kodin paloturvallisuuteen. Antakaa numero 1 sille minkä koette tärkeimmäksi paloturvallisuudessa, numeron 2 seuraavaksi tärkeimmälle ja niin edelleen, niin että numero 10 tulee sille asialle jolla koette olevan vähiten merkitystä.

☐ hellavahti eli ajastimella toimiva liesi	☐ palovaroitin
☐ häkävaroitin	☐ elävän tulen käytön rajoittaminen
☐ ajastin sähkölaitteisiin	☐ osaat tehdä hätäilmoituksen
☐ jauhesammutin	☐ sammutuspeitto
☐ automaattinen sammutusjärjestelmä
eli sprinkleri	☐ asuntokohtainen pelastus-
suunnitelma

Onko teille tai tuttavallanne ollut paloturvallisuuteen liittyvää ns. läheltäpiti tilannetta? Jos on ollut, niin millainen?

Onko kodissanne jokin paloturvallisuuteen liittyvä asia, joka teitä askarruttaa?

Edesauttaako paloturvallisuuden lisääminen pidempään kotona asumista?

Asutteko omakotitalossa rivitalossa kerrostalossa jokin muu, mikä? _____

KIITOS VASTAUKSESTANNE!